Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 151 (4319). ШОАТТА, 17 декабрь, 1966 шу. Мах 2 кеп

ВАЙ ПАРТЕ ЛЕНИНСКИ НИКЪ

1966 шера 12—13 декабре Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленум хилар. Дувца оттадаьчу хьалхарча дешах — «Дунен халкъашта юкъера СССР политикахи коммунистически болам кхотабар духьа КПСС-о лоаттабеча къовсамахи» — даьца доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева. Иштта хьежар 1967 шера СССР халкъа боахам дегІаккхувлара Паччахьалкхен планеш СССР Паччахьалкхен бюджетеи проекташка а. Корта болчеи принципиальни хьалашка дийцар Пленумо вай мехка арахьарчеи чухьарчеи политика лоархІамегІара дешаш. Цо белгалъяьккхар вай парте гІулакхашкара, 1964 шера ЦК октябрьски Пленумо уйла тІаерзаяь йола Ленински стили методаши чІоагІъяра а дегІаккхувлара а даькъера керда лоархІамера веха.

Нов. Л. И. Брежнева яьча докладах лаьца баьча КПСС Центральни Комитета Соцама еча хьалхарча откликаша а дувц СССР арахьарча политикая коммунистически болам кхотабар духьа КПСС-о лоаттабеча къовсамей даькъе КПСС XXIII-ча съездо яь решенеш дІахо чакхъяхара Пленумо белгалдаь гІулакхаш боккха лоархІам болаш хиларах.

Дунен халкъашта юкъерча политика проблемаша тІа-тІа йоккхагІа йола моттиг дІалоац вай партеи цун ЦК-ан гІулакхашка. Социализма къамаш мукъадахара, машара, демократе низаша империализман реакцеи низашта духьала лоаттабеча ирача къовсамца белгалдоалаш долча хІанзарча дунен халкъашта юкъерча гІулакхаша вай партегара дІадех хІанз отташ латтача хьалашта кІоаргга Іилман анализ елга а дерригача керттерча лостамашка хьинарера гІулакхаш чакхдоахилга а.

Шийна хача В. И. Ленина белгалдаьхад, «дерригача халкъашта машаре яха а шийна дерригача низаш чухьара гІирсаш хьалдара тІадерзаде а лов» Советски республикана, яхаш. Вай парти тешаме я сийлахь • воккхача Ленина васкеташта. Дунен халкъашта юкъера цун гІулакхаш, КПСС XXIII-ча съездо белгалдаьккха арахьара политически декхар — керда общество хьалъяра аьттув дукха гІа хургбола хьалаш Іалашдара декхар кхоачашдара тІадерзадаь да.

Цхьаккха гІулакх а теркал ца деш дита йиш йолаш дац вай. Советски социалистически паччахьалкхен низ а дунен ерригача районашкарча событей лелама цо еча влияне дакъа а дали лакхлуш да. Деш дола къамаьл сенах да аьлча, из да, тІа-тІа дуккхагІа хулаш йолча вай торонех бизагІа а массе оагІорахьара а массане юкъарча машарен кхерамэлени, къамаш мукъадахара, демократе, социальни прогресса хьашташта пайда эцарах.

Центральни Комитета Пленумо соцам баьб:

«Дунен халкъашта юкъерча политикай дунен коммунистически боламеи даькъе парте XXIII съездо оттабаь никъ чакхбаьккхара тІадерзадаь ЦК политбюро политически наькъаши практически гІулакхаши дерригаш а дизза а къоабалде».

Укх тІеххьарча хана, къаьстта а КПСС ЦК октябрьски (1964 ш.) Пленумал тІехьагІа, доккхий дика хІалаш карагІдийннад социалистически система мехкашца вежарашца цхьана леладу гІулакхаш чІоагІдарен массе оагІорахьара гІулакхаш дегІаккхувларен даькъе. Социалистически паччахьалкхенашцара, цар коммунистически болхлойи партешцара вай гІулакхаш тІа-тІа айхагІеи дег тІареи хулаш дІадоьлаш латт, тІа-тІа дуккхагІа шерлуш латт социалистически мехкий политика дунен арене цхьана вІаштІехьйоахилга, шерлуш латт опыт дІа-юха эцилга, вІаши новкъостал делга, цхьана гІулакхаш леладелга. Цу даькъе боккха политически лоархІам болаш да Варшавеи Бухарестеи хиннача Варшавски договора мехкий коммунистически болхлойи партей ЦК-ай секретарий а правительствашта керте латтарий а совещаней документаш.

Пленумо белгалдаьккхар, дунен социализма система кхотаенней низ болаши хулга, социалистически мехкаш кхотадар — империализмана духьала, вай юкъара революционни гІулакх котдаккхар духьа лоаттабу къовсам толаме леларгхилара дола лоархІамегІара хьал хилар теркал а деш чІоагІдар хІанзарча хьалашка, цІаккха а ца хиннача тайпара, лоархІаме хилар. Деш дола къамаьл сенах да аьлча, из да, социализма мехкашта юкъе цхьана леладу гІулакхаш политически наькъаца санна, иштта экономически наькъаца а дІахо а мамогга чІоагІдарах. Цу тайпара цхьана леладеча тІулакхий ларл я социалистически мехкий къаман хьашташи бІарчча хьанийпача ерригача социалистически содружества интернациональни хьашташи массе оагІорахьара теркалдар. ХІара социалистически паччахьалкхе къаьсткъаьста тоаялар ерригача дунен социализма система низ боккхагІа хиларца, из тоаяларца цхьана хила дезаш да дІахо а.

Вай арахьарча политика лоархІамера дош хила а хиннад, долаш а да къамий кортамукъален боламца цхьана гІулакхаш леладелга. Къонача, кортамукъадаьннача мехкашцара СССР гІулакхаш тІа-тІа чІоагІагІен хьинарегІен хулаш да. Къаьстта а лоархІам болаш да дегІадахара капиталистически боаца никъ хержача къамий къонача паччахьалкхенашца контакташи бувзамаши леладар.

КПСС ЦК Пленумо белгалдаьккхар колониальни Іазапаи неоколониализманеи духьала къовсам лоаттабу халкъаш дІахо а хьаллацанза, къамаш мукъадахара низашцара барт-цхьоагІо чІоагІъяра тІаберзабаь никъ нийсса чакхбахаиа барт ца хилар. Цу халкъашцара доттагІала гІулакхаш дІахо чІоагІдар — машареи къамаш мукъадахареи гІулакхага низ бола керда стимулаш кхоачаргхилара бола лоархІамера тешам, хІаьта из дерригача халкъий хьашташа маяххара а да.

Тайп-тайпара социальни строяш йолаш йолча паччахьалкхенашца машаре дахара ленински наькъо хьахьекхад вахара низ болаш ше хилар, Іалашдаьд СССР арахьарча политикана доккхий хІамаш карагІдалга. «Советски коммунизм агрессивни я» яха харцон миф яьсса хилар гучадаьккхад, шІенхаштта хІамаш йийттай реакционни империалистически гІозарий бІехача планашта. Цу доллача хІамаша чІоагІгІа хьаллаьцаб дунен революционни, къамий кортамукъален болам.

Пленума соцам тІа йоах, «империализма агрессивни низашта духьала къовсам а лоаттабеш, тайп-тайпара социальни строяш йолча паччахьалкхенашца машаре дахара ленински никъ леррагІа чакх а болхаш, КПСС ЦК-аси Советски правительстваи вІаштІехьдаьккхад дунен халкъашта юкъера вай мехка позицеш дІахо чІоагІъелга. Советски Союзо доккха дакъа леац массане юкъара машари халкъий кхерамален лораяра юкъе, паргІато, машар, социальни прогресс бахьан долаш къахьегача адамаша лоаттабеча къовсама гІулакха юкъе». Бокъонца дог теша а деш из хьахьокх халкъашта юкъера машари доттагІали чІоагІдара, дунен халкъашта юкъера кхохкам кІаьдбарач термоядерни тІом ца хилийтаран, Европера а дерригача дунен тІара а кхерамале чІоагІъяра тІаерзаяь Советски Союзо чакхйоахача мероприятеша.

Дунен халкъашта юкъерча вай политика толаммий лард дунен халкъашта юкъерча вахара ерригача событешцара шийна гІулакхаш парте эггара хьалха Іилман, марксистско-ленински реалистически наькъаца леладеш хиларах латт. КПСС ЦК никъ принципиальни чІоагІал долаши цунца цхьана массе оагІорахьара ласташи хиларо вай политикана торо лу дунен халкъашта юкъера гІулакхаш дегІаахара йола ерригача керда белгалонаш теркалъе, вахаро хьалханка увттадеча дІадехарех сихеи кхетамцеи доагІар ала.

ХІанз машара низаша къаьстта чІоагІа къовсам лоаттабу империализма, эггара хьалхарча аргІана американски империализма агрессивни гІулакхашта, хІаьта иштта ФРГ реваншистски гІозарашта а духьала.

КПСС ЦК Пленумо шийна соцам тІа дІаяздаьд: «ДІахо а чІоагІгІа духьале яза аргьяц тІемага кхувлача империализма низашта а кхыча мехкий чурча гІулакхашта юкъегІертарахи тІема довнаш сІеттадарахи йолча цар политикана а». Из я Советски Союза чІоагІеи хьалдаи йола позици.

Социализман къамий кортамукъалени низаш эггара иригІча тайпара империализма низашца вІаши духьал даьннад хІанз Вьетнаме. Эггара тІехьарча хоамаша дувц вьетнамски халкъа духьаларча американски агрессе эскалаце кердача эталах, американски авиаце ДРВ столицана — Ханойна оакхарой хьисапе бомбаш чуетташ хиларах. КПСС ЦК Пленумо ерригаш а бакъйир вьетнамски дешах йола вай принципиальни позицеш. Вьетнама халкъагахьа да советски халкъ. Советски паччахьалкхело дІахо а массе оагІорахьара хьаллоацаргба вьетнамски халкъо США империалистий вуламерча агрессена духьала лоаттабу турпалера къовсам. Вьетнамски халкъо лоаттабу кортамукъален къовсам прогрессивни мел долча адамий хьашташа, дерригача дунен тІара машара гІулакх хьашташа маяххара ба.

Цу хьалашка къаьстта а эсала хиларца гучаювлаш я американски агресси юхатохара дерригача антиимпериалистически низий бІарчча цхьа фронт хьаелга юкъахдоахаш болча Китая Компартеи Китайски Халкъа Республикан кулгалхой позици а гІулакхаш а. КПСС ЦК Пленумо биззза къоабалбаьб КПСС-ан Китая Компартенеи юкъерча, Советски Союзаи Китайски Халкъа Республиканеи юкъерча гІулакхий даькъе ЦК Политбюроси Советски правительстваи дІахьош бола никъ а практически гІулакхаш а. Укх тІеххьарча хана Китае хиннача событеша, КПК ЦК XI пленума решенеша тешал ду, Мао Цзэ-дунеи цун группаи великодержавни, антисоветски политика кердача, кхерамерча фазага кхаьча хилара. КПК хІанзарча кулгалхоша дунен халкъашта юкъерча арене дІахьош бола никъ, социалистически мехкий хьакъехьара цар политика, вай партенеи советски халкъаи духьалара моастагІал дола кампани, дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламе барт эгІабеш дола гІулакхаш — из долла хІама марксизмаца-ленинизмаца юкъа цхьаккха а хІама долаш дац. Цу тайпарча политико, цу тайпарча гІулакхаша зе ду социализма, дунен халкъашта юкъерча болхлойи кортамукъалени болама хьаштаща, китайски халкъа шийна карагІдаьнначa социалистически хІамашта, объективно повкъостал ду империализмана.

ЦК Пленумо бакъдир Китая Компартеца, Китайски Халкъа Республикаца доттагІали интернациональни солидарности лелаяра тІаберзабаь вай парте никъ чІоагІа хилар. Цунца цхьана, Пленумо белгалдаьккхар, хІанзарча китайски кулгалхой антиленински уйлаши великодержавни, националистически никъи хоадамболлаш хьагучабаханза, марксизм-ленинизм лораянза, 1957 а 1960 а шерашкарча Московски совещанешка оттабаь генеральни никъ лорабар духьа лоаттабу къовсам чІоагІбанза баргбоацаш хилар.

ХІанзарча хьалашка къаьстта боккхача лоархІаме хулаш боагІа марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма принципиальни ларда тІа ерригa коммунистически болхлойи партеш кхотаяр духьа лоаттабу къовсам. 50 миллион гаргга вола къовсамхо шоай мугІарашта юкъе лоацаш йола 90 хІана яц аьнна коммунистически парти я хІанз дунен тІа. Цар шоай са ца кходеш къовсам лоаттабу ерригача континенташка. Из, нагахьа санна шийна гІулакхаш кхотабенна а болаш чакхдоахаш хилча, машареи социализмаи хьаштий духьа дунен событей лелама тІа-тІа дукхагІа влияни е могаргдолаш бола боккха низ ба.

Дерригача дунен коммунистически мугІараш дІахо кхотадар — лоархІамера декхар да империализмана духьала, халкъий машари паргІатои бахьан долаш тахан лоаттабеча къовсамга диллача а хІаьта иштта болхлой классо лерхІаш дола исторически хІамаш кхоачашдар духьа, коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсамга диллача а. Коммунистически мугІараш кхотаденна хулга чІоагІдара вай парте массаза а эггара чІоагІагІча тайпара уйла тІа а ахийтай, дІахо ухийтарг а я. Цу гІулакха дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама генеральни наькъагара хьайоагІаш йолча ерригача формаехи методехи пайда эцанза баргбоацаш лоархІ цо. КПСС ЦК-а цкъа белгалдаьккха Іийнаяц вежарашха йолча партешта юкъера контакташ шин оагІорахьарча ларда тІа санна, иштта дуккхача оагІорахьарча ларда тІа а дІахо а дегІаккхувла ше кийча хилар.

Шийна чулоацамга диллача кІоаргга интернациональни ба коммунистически болам. Из хьахиннаб цІаккха лергІоацача девзица: «Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!» Цо дерригача дуІаштеи тохкамаштеи юкъе гІолла чакх а йоахаш хьаенай интернационализма байракх, дерригдунен исторически коталонаш яьхай. Цудухьа бокъонца закона маяххара да, 1957 шера Московски совещане дакъа лаьцараша хІанзарча хьалашка, кулгалду деятелаш шин оагІорахьарча ларда тІа вІашагІбеттабалараи цар шоайла информацеш дІа-цхьа ийяраи нийсса, хиланза яргйоацаш хиларга хьежжа актуальни проблемаш ювцаран, опыт дІа-юха ийяран, хетарашu позицеши вІаши йовзийтара, цхьана лерхІараш машар, демократи, социализм бахьан долаш хІанз лоаттабеча къовсаме барт вІаштІехьбаккхара шерагІча тайпара коммунистически болхлойи партей совещанеш яр гІойле йолаш да аьнна вывод яь хилар.

Тахан а бизза шийна низ болаш я из положени. Кхотаденна хилеи гІулакхаш барт-цхьоагІенца чакхдахеи гІерташ хилар — белгалагІа йола оамал я хІанзарча коммунистически болама. Из шийна биззача низаца хьахьекхар КПСС XXIII-ча съезде. Дукха ха йоацаш хиннача Болгарски коммунистически партеи Венгерски социалистически болхлой партеи съездашка белгалдаьхар, дунен халкъашта юкъера керда совещани гулъяра аьттув бола хьалаш вІаштІехьдоалаш латташ хилар.

КПСС ЦК Пленумо хьаккхайкадир партешта юкъе вІаши консультацеш еш дика кийчъяь хила езаш йола коммунистически болхлойи партей викалий керда дунен халкъашта юкъера совещани гулъяра аьттув бола хьалаш вІаштІехьдоалаш латт хІанз аьнна вежарашха йолча марксистско-ленински партешта хетачоа ше раьза хилар.

КПСС ЦК Политбюрос, советски правительства кІаьд ца луш чакхдоахача гІулакхаша, принципиальни ленински наькъо нийса лостам тел дунен халкъашта юкъерча вай политикана, айду цун хьинари денали. Дунен халкъашта юкъе беча балха юкъейихьай вай парте эггара шерагІа йола актив. Из чІоагІгІа хьаллоацаш а могаеш а я ерригача парте, дерригача советски халкъо.

Советски Союза дунен халкъашта юкъера политика аффективни хилар кхы тІа а чІоагІду Советски паччахьалкхен бохалургбоацача низах чІоагІале яь латташ из хиларах. Дунен халкъашта юкъерча проблемашта нийсса КПСС ЦК Пленумо дийцар боахам дегІаккхувлара керда декхараш, керттерча даькъе 1967 шера СССР халкъа боахам дегІаккхувлара Паччахьалкхен планеи СССР Паччахьалкхен бюджетеи проекташ къоабал я еш. Пленумо партийни организацеш, Советски Союза беррига къахьегамхой тІахьийхар шоай беркате къахьегамца мехка экономически тІемеи низ кхы а дукхагІа бебабара, партийни Программой КПСС XXIII-ча съезда решенешеи белгалъяь коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккхий планаш толаме кхоачашъяра.

Вай Даьхен боахама толамаш, цун культуреи Іилмеи дегІаахар, наьха вахара боарам айбалар — из я вай мехко дунен арене влияни еш а из авторитет йолаш а хилара лоархІамера фактор. Цунца цхьана Советски мехка боахама низ — из я обороннни низа лард. Вай Герзашцара Низаш вай халкъа машара ха деш лаьтта ца Іеш, массане а юкъарча машара а ха деш латт; уж чІоагІдар — дунен халкъашта юкъерча кхерамален гІулакха юкъе советски халкъо лоаца лоархІамера дакъа.

Центральни Комитета решенеш вай партеи паччахьалкхенои дунен халкъашта юкъе чакхдоахача гІулакхий деналера программа. Цхьабакъда, из цу цхьан ханна боккхача балха программа я идеологически даькъе. Пленума решеней хІара пункт, хІара положени берригача коммунисташта, берригача советски наха дІайовзийта еза. Цунца дувзаденна доккхий декхараш тІадож дунен халкъашта юкъерча хІанзарча хьалий, дунен халкъашта юкъерча политика, болхлой, коммунистически, къамаш мукъадахара болама проблемаш Іомаелга кІоаргге дезаш болча идеологически фронта болхлошта.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара накъабода Советски мохк. Сийлахьча юбилейна кийчлуш советски халкъо шийна творчески низаш совдоах, кхы а хьинар айдаь чакхдоах коммунистически общество хьалъяра тІадерзадаь шийна гІулакхаш, Ленински наькъаца долх вай, воай сийлахь-доккха гІулакх котдаргхиларах дог тийша а долаш.

1966 шера 15 декабрерча «Правда» передовая.

ОКТЯБРА БАЙРАКХА КІАЛ — КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА!

ВОРХІАЗЛАГІА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ШОЛЛАГІА СЕССИ

Низ беннa гІордаьнна а чІоагІа тоаденна а долаш Сийлахь - боккхача Октябра шовзткъеи иттлагІча шера чу еннай вай Даьхе. СССР ах бІаь шера истори дІачакхдоалача сийлахьа белгаларча дено ше къаьстта йола оаз йолаш хулийт советски наьха таханара гІулакхаши планаши.

ХІанз къаьстта а белгала бІаргагу Октябро хьаяь низ кхоача социалистически дукха къамаш дола паччахьалкхе къеи мискеи мохк хиннача мишта дегІаенай. Из иштта хургхилар хьалхехьа а гуш хиннад Владимир Ильич Ленина. Цо яьхад: «Вайшига Іалама рузкъашка а, наьха низий запасе а, Сийлахь-йоккхача революце халкъа творчествана хилийтача боккъала а башхача паргІатоне а материал я — боккъала а низ кхоачеи шортта беркат долеи Русь хьаяра».

Ленински васкеташ кхоачашдеш чакх а доахаш, вай парте, вай халкъо дІа-са ца ластташ чІоагІду советски мехка низкхачар. Керда коталонаш яхара бола никъ къоастабаьб КПСС XXIII съездо. Мехко пятилетка хьалхара шу ка маьхала а ювлаш чакхдоаккхаш латт.

ДІадахача шера даь даьначун итогаш, юбилейни, 1967 шера халкъа боахам дегІаккхувлара планаш ювцаш я Йоккхача Кремлевски дворецa зале 15 декабре Іурра хьайийла ворхІазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІа сесси.

* * *

Іуйрийна 10 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски дворецe, СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета председатела **Ю. И. Палецкиса** председателал а деш, Къамий Совета заседани хилар.

Заседане бар новкъостий **А. Я. Пельше, А. Н. Шелепин, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Б. Н. Пономарев.**

Председателал дечун предложенех сессе доакъашхоша хьалгІоттарца дага а лаьца сий дир укх шера декабре кхелхача Къамий Совета депутата И. А. Лавренова.

Цул тІехьагІа депутаташ болабелар дувца оттаду дешаши сессе балха порядоки чІоагІъе. Массава раьза а волаш тІаийцар дувцаргдола ер дешаш:

1. 1967 шера СССР халкъа боахам дегІаккхувлара Паччахьалкхен планах.

2. 1967 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетахи 1965 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяраxи.

3. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чІоагІдарах.

1967 шера халкъа боахам дегІаккхувлара Паччахьалкхен планах а 1967 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетахи 1965 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи а йолча докладашка Союза Советеи Къамий Советеи цхьанарча заседане ладувгІаргхилар оттадир. Палатай шо - шоай заседанешка ладувгІаргда планахи бюджетахи йолча содокладашка, хІаьта иштта дувца оттадаь дешаш а цига дувцаргда.

Депутат **Н. А. Щелоков** общественни порядок лораяра министралла хьожаварца а министр махкалара Советски Союза правительствана юкъезахарца а дувзаденна сессе тІаийцар торговлеи нах бытовой Іалашбареи хьакъехьарча Къамий Совета комиссе председатела декхарех из мукъавалийтара решени. Торговлеи нах бытовой Іалашбареи хьакъехьарча комиссе председателал хержав цу комиссе член депутат А. А. Смирнов (Ошмянски хоржамий округ).

Іуйрийна 11 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски дворецe, Союза Совета председатела **И. В. Спиридонова** председателал а деш, ворхІазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета заседани хилар.

Заседане бар новкъостий **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, П. Е. Шелест, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, В. В. Щербицкий, Ю. В. Андропов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соломенцев.**

И. В. Спиридонова предложенех депутаташеи хьаьшашеи хьалгІоттарца дага а лаьца сий дир кхелхача СССР Лакхехьарча Совета депутатий Н. Г. Игнатова, А. П. Рудакова, В. Г. Комяхова, П. Е. Брачкене, В. Я. Янсона.

Председателал дечо дІахайтар ворхІазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессел тІехьагІа кхаь хоржамий округе гІолла юкъербаьннача депутатий когаметта Союза Совета депутаташ хержа хилар. Мандатни комиссе техкад керда хержача депутатий викалал.

Цу деша хьакъехьа доклад йир палата мандатни комиссе председатела депутата **Н. Н. Родионова.** Союза Совета депутаташа тІаийцар мандатни комиссе доклада хьакъехьара соцам. Цу соцам тІа цар мукІарал дир 1966 шера 11 декабре хержача депутатий викалала: № 449 йолча Горловски хоржамий округе гІолла хержача **В. Ф. Мозговойчоа,** № 715 йолча Шяуляйски хоржамий округе гІолла хержача **П. А. Моркунасачоа,** № 733 йолча хоржамий округе гІолла хержача **Л. И. Авдюкевичачоа.**

Совета Союзо массава раьза а волаш тІаийцар ворхІазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІча сессе дувца оттаду дешаши балха порядоки.

* * *

Дийнахьа 12 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски дворецe хьайийлар СССР Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи цхьанарча заседани.

Депутаташа а хьаьшаша а безаме тІаийцар ложашка хьагучабаьнна новкъостий **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, В. В. Щербицкий, Ю. В. Андропов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев,** СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш, СССР правительства членаш.

Сессе бар СССР-е хьожабаь бахкийта дипломатически представительствай керттербараш, советски а доазол дехьара а журналисташ. Балкона тІа бар дуккха а хьаьший.

Председателал деча СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета председатела **Ю. И. Палецкиса** «1967 шера СССР халкъа боахам дегІаккхувлара Паччахьалкхен планах» доклад яра дош делар СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Паччахьалкхплана председатела **Н. К. Байбакова.**

СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Паччахьалкхплана председатела Н. К. Байбакова докладал тІехьагІа дош делар СССР финансай министра депутата **В. Ф. Гарбузова.** Цо доклад йир 1967 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетахи 1965 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи.

Цу тІа йистеьлар СССР Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи цхьанара заседани.

* * *

Делкъел тІехьагІа, депутата **Б. Е. Патона** председателал а деш, Йоккхача Кремлевски дворецa зале хьайийлар Союза Совета заседани. Планово-бюджетний отраслевни комиссей содоклад йир планово - бюджетни комиссе председатела депутата **П. А. Розенкос.**

* * *

МОСКВА, 15 декабрь. (ТАСС). СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета сайренарча заседане планово-бюджетни комиссе председатела депутата **П. А. Розенкой** содокладал тІехьагІа докладий хьакъехьара прениеш йолаелар.

Депутаташа йийцар СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Паччахьалкхплана председатела, депутата Н. К. Байбаковеи СССР финансай министра, депутата В. Ф. Гарбузовеи докладаш.

Пренешка къамаьлаш дир Украински ССР Министрий Совета председатела **В. В. Щербицке,** къахьегамхой депутатий Московски городской Совета исполкома председатела **В. Ф. Промыслова,** Казахстана КП ЦК секретара **А. С. Колебаева,** Белорусски ССР Министрий Совета председатела **Т. Я. Киселева,** КПСС Ленинградски обкома секретара **Г. В. Романова,** Узбекски ССР Министрий Совета председатела **Р. Курбанова.**

16 декабре шийна болх дІахо а бу ворхІазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІча сессе.

ХАНАЛ АХ БУТТ ХЬАЛХА

«Грознефтехимзаводы» объединене чуйоагІача предприятешта юкъе хьалха латтачарех ца я укх шера Грозненски нефтемаслозавода коллектив. Валовии товарнии продукци арахецара шера план, ханал ах бутт хьалха, 15-ча декабре кхоачашъяьй цо. Ер бутт бовлехьа тІадоагІача шера чотах арахецаргья эзараш тоннаш продукци.

Къахьегама овсарле план 5,3 процент тІехкхоачашъяьй. ТІаийцача социалистически декхарех арахецача продукцега дІабода мах лохбарах шера паччахьалкхенна бе лаьрхІа пайда 200 эзар сом дар, хІаьта цхьайтта бетта кходаь ахча 576 эзар сом да.

Цига къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я нов. Волошин керте латтача № 16 йолча установка коллектив. 4-ча декабре кхоачашъяьй цо шера план. Арахецача продукцега дІабода мах лохбарах духьала цхьайтта бетта паччахьалкхенна кходаьд цо 290600 сом ахча.

Иштта дика къахьегаш я укх шера нии: Летковскаяс, Агаева, кхычар кулгалдеча установкай коллективаш. Шера план 7—8-ча декабре кхоачашъяьй цар а.

В. ГОРБАЧЕВА.

Сурта тІа: нов. Волошин керте латтача установкера оператор Афонина Валентинаи оператора гІонча Бурова Анни болх беш ба.

И. Плиева сурт.

СОВЕТСКИ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАЯВЛЕНИ

Керда доккха зулам даьд американски империализмо. Бомбаш чуйийттай Ханойна — Вьетнама Демократически Республика суверенни йолча социалистически паччахьалкхен столицана. США ВВС самолеташ 13 декабре бомбаш чуйийттай, Цlеча хин дІоахала ядача нах бахача кварталашта. 14 декабре американски самолеташа цІаькха а бомбаш чуйийттай вьетнамски столице листта нах бахача районашта. Нах чубаха цІеноштъ дохадаьд, боабаьраш а човнаш яраш а ба маьрша бахача наха юкъе.

Вьетнамски халкъа духьаларча агрессивни тІема ала михьар а боахаш, 7-ча американски флота кемаш Къилбаседа Вьетнама фордацарча доазоний дІоаххала тІаобаш я американски военщина укх тІеххьарча хана, американски форда пираташта бокъо еннай Къилбаседа Вьетнама кемашта довде а цун форда доазонцарча объекташта герз хьудетта а.

Керда леладеча цу зуламаша дунен халкъашта юкъера хьал дІахо цІенхаштта ирадарга вуг.

Американски бІунаш вьетнамски лаьтта баьхкаб гІаьрахой хьисапе, вьетнамски халкъа паргІатонни лоІамеи садукъарий хьисапе. Вьетнамски халкъа духьала США-с лоаттабу тІом — американски империализма агрессивни политика эхьдоацашагІа хьахьокхар, дунен халкъашта юкъера бокъо, массане тІаийцача адамий маралеи гуманностеи боарамий сий доадар. Цу зуламаша эггара чІоагІагІа бола бехктокхам тІабожабу шоашта. Тешаме волча хІара саго харцахьа ца лархІа йиш яц уж.

Нагахьа санна США политика увттаеш бараша кхетамца уйла йоре, уж теша безаш бар паргІатонгеи кхычарех тийша хІама ца хиларгеи долача къонахчал долча вьетнамски халкъа лоІам кагбара цхьанна а хІамо американски военщинана новкъостал дерг ца хиларах. Шоай даьхе лорае аьнна гІаьттача Вьетнама Демократически Республика халкъои сийлахьча герзашцарча низашеи е йоагІача тайпара духьале ю бомбаш чуеттача американски авиацена. Интервенташта хІалакбеш хІамаш етт Къулбехьен Вьетнама патриоташа. Машар безаш мел бараша, нийсхоана, халкъа паргІатонеи кхычарех тийша хІама ца хиларан тІехьа латтараша боккхача низаца хьаллоац вьетнамски халкъо лоаттабу нийсхон къовсам. Советски правительства, дерригача советски халкъо хоадамболлаш харцахьа лоархІ Вьетнама Демократически Республикана духьалара США кердача агрессе акташ. Шийна интернациональни декхара тешаме йола Советски Союз чІоагІагІа а лерагІа а вежарашха йолча социалистически паччахьалкхенгахьа — Вьетнама Демократически Республикагахьа латт. Цо хьал а лийцаб, дІахо хьал а лувцаргба американски империализма зуламерча агрессена духьалара вьетнамски халкъа турпалера къовсам.

ГІулакх Вьетнамера тІом дІахо шербарга дугаш йолча США правительства дицде дагІац укх шера июль бетта юххье социалистически паччахьалкхенаша Бухарестски совещане дІакхайкадаьр. Агресси соцае еза США-с. Вьетнамски халкъа мара яц Вьетнамах дола дешаш къоастаде бокъо.

ВОРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ШОЛЛАГIА СЕССИ

1967 ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ЗАМЕСТИТЕЛА Н. К. БАЙБАКОВА ДОКЛАД

СССР-а Министрий Совето, аьлар Н. К. Байбакова, СССР-а Лакхехьара Совет хоржаргIйолаш юкъейоалае 1967 шера СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара паччахьалкхен плана проект. Керда халкъа боахама план пятилетка шоллагIча шера план я. Цу тIа гущ да КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъеш 1966 шера мехка экономикеи культуреи дегIайоалаеча даьха толамаш.

1966 шера — пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъелга дIахьош да укх тIеххьарча шин шера Коммунистически парте оттадаь хиннача боахама - политически гIулакхий бIарччача система советски экономика дегIаахара тIа - тIа лакхлуш йола воздействи хиларца, аьлар докладчико. Советски нах раьза хила йиш йолаш ба пятилетка хьалхарча шера результаташтa. Ерригача республикашеи министерствашеи, СССР-а хьун, целлюлозно - каьхата, хьунах хIамаш еча промышленностагара дIайиккхача, толамца кхоачашъю халкъа боахама плана заданеш. Шера итогаша хьаьокх, бIарчча хьайицача халкъа боахам парте XXIII-ча съезда Директиваша маяххара дегIабоагIаш хилар.

Толамца дегIайоагIа промышленности юрта боахами, из бахьан долаш оттаьча заданел къаман доход дегIаяра темпаш тIех а яргья, 1965 шера хинначунга диллача 7,4 процент лакх а дургья. Промышленноста валовой продукце боарам планах 6,7 процент лакхбе лиирхIача метта 8,4 процент лакхлургба. Планал тIех арахецаргья 5 миллиард сомал совгIа промышленни продукци.

Кхоачашъеш я промышленносте къахьегама овсарле лакхъяреи продукцега дIабода мах лохбареи заданеш. Промышленносте къахьегама овсарле 1966 шера 5 процент лакхлургья, хIаьта продукцега дIабода мах лохбарах 1,5 миллиард сом гаргга кходерга.

Ер карара шу промышленноста доал дара кердача формашка далара, промышленни производства планированеи экономически стимулированеи керда система юкъейоалае дIайолаю шу да. Кердача системага лькхача 673 предприяте боахама балха дика результаташа бакъду КПСС ЦК-а сентябрьски (1965 ш.) Пленумо тIайица решенеш нийса хилар.

Укх шера доккхий толамаш даьхад юрта боахама къахьегамхоша. Цар дика хьувкъайир юртбоахама культураш, къаьстта ялати боамбии, лакхйир хьайбай продуктивность. Хьалха дIадахачарех цхьанна а шера ца дехкача тайпара дукха дехкар паччахьалкхенга ялат, дулх, фуаш, боамби. 1966 шера юрта боахама валовой продукци 10 процент гаргга лакхлургья. Уж результаташ ха дика оттарах хинна ца Iеш КПСС ЦК-а мартовски (1965 ш.) Пленума решенешка хьежжа кхоачашдеш долча экономически гIулакхех пайда боалаш хиларах а хьахигла я.

Духхьал закупочни маьхаш лакхдара, подоходни налога ставкаш хувцара, запасной оатхалий, техника маьхаш лохдара, мартовски Пленума решенеш кхоачашъеш партен правительстваи кхылола гIулакхаш дара чотах колхозаштеи совхозаштеи 1966 шера баьнна пайда 6,5 миллиард сом гаргга хилар.

Беркате къахьегаш ба транспорта болхлой а. Транспорта деррига тайпай товарооборот дегIаяра заданеш кхоачашъеш я.

1966 шера дIахо а лакхбир халкъа вахара боарам. Шера болхлойи гIулакхерча наьхен бетта юккъера лаьрхIа дола алапи 3 процент лакхлургда. Колхозгий доходаш лакхъяларахи укх шера гарантированни дола къахьегама алапи юкъедоаладарахи общественни боахамгара йоагIа колхозхой доходаш 14 процент гаргга лакхлургья.

Баха нах дикагIа Iалашбу кхачани промышленни товарашца. ДIахо а дегIадера нах чубаха цIенош хьалделга.

Потреблене общественни фондаш шера 3 миллиард сомал совгIа лакхъелар, уж 45,2 миллиард сом а хургья. Цу дерригане а йиш хилийтар бахача наьха цхьан сага сих лерхIаш реальни доходаш 6 процент лакхъе, абсолютни бустамга диллача планах лерхIаш хиннача дикка дукхагIа я уж.

ДикагIа тоаделар бахача наха деш дола социально - культурни медицински гIулакх.

Докладчико белгалдаьккхар 1966 шера план кхоачашъяра дика мах беча хана кхоачамбоацараш бIаргагуш хила а вай декхарийла долга, уж дIадахаро йолаш йолча торонех биззагIа пайда эца а чехкагIа дIахьалхашка даха а йиш хулийтаргхилар.

Халкъа боахаме хIанз а дукха рузкъа доалу материальни финансови ресурсай кхом ца бар, дерриттIа доал деш уж дIа ца яхийтар бахьан долаш. 17 процент совгIа йолча предприятеша шоашта оттаь планаш кхоачашъяц. 1 миллиард сом совгIа мах бола продукци дIа ца луш йитай цар. Промышленноста цхьадолча доакъоша кертерча продукце номенклатурах йола заданеш кхоачашъяц, кхоачамболлаш пайда эцац керттерча производственни фондех, лорра караерзаю юкъейоалаеш йола мощносташ. Кхоачамболлаш чакхъяхац Iилмаи техникаи карагIдаьннараш юкъедоаладара заданеш.

Доал делга отраслеви принципах эргадаккхарах беркат даьлар промышленносте беча балха. Бакъда хIанз а хьаьлча отраслеви министерствашa диэза шоай бе делладац боахама деш дола доал, кхоачамболлаш гучаяхац йолаш йола торонаши кхоачамаши, иштта мара цайда а эцац царех.

Ювца оттаь 1967 шера план, аьлар дIахо Н. К. Байбакова, СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара КПСС XXIII-ча съезда пхе шера Директивашка хьежжа оттаь я. Из кийчъяьй союзни республикай Министрий Советаша, СССР-а министерстваша, ведомстваша хьачуеннача планий проектай ларда тIа. Халкъбоахама план СССР-а Министрий Совето йизза йийца а укх деношка хинна КПСС ЦК-а Пленум хьежа а я.

1967 шера вай мехке экономика дегIайоалаеши халкъа вахара боарам лакхбеши керда боккха тIа дIахьалхашка боаккхаргба.

Плана керттера декхараш да:

общественни производства технически прогресси цун структура эргалькха тоеши дола промышленноста доакъош тIехлолаш дегIадоаладар;

дIахо а юрта боахама производства интенсификаци ярен цун материально - технически база чIоагIъяреи ларда тIа дегIабоалабар, юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай продуктивности лакхъяр;

халкъа боахама доакъой техническ боарам лакхбар, производства стимулированеи кхы а дикагIа хьоцкамаш дола продукци арахецачей экономически рычагий лоархIам лакхбар, къахьегама овсарле лакхъяр, продукцега дIабода мах лохбар, пайда дукхагIа баккхар;

капитальни гIишлош хьалъяра гIулакх тоадар, капиталовложенеш хьалъеш латтача керттерча гIишлошкеи объекташкеи вIашагIтохар, гIишлош хьалъяра ханаш лоацъяр, чехкагIа производственни мощносташ болх бе йолаялийтари уж караерзаяри;

советски халкъа материальни культурни хьал дIахо а лакхдар, нах чубаха цIенош хьалделга дегIадоаладар, халкъа образованеи унахцIено лоаярен гIулакх тоадар. Баха нах товарашца Iалашбари тIа-тIа царна дукхагIа эшаш дараш кхоачашдари;

мехка оборона дIахо а чIоагIъяра данза дардоаца гIулакхаш дар.

1967 шера къаман доход 6,6 процент лакхлургья, хIаьта пятилетка шера — 14,5 процент. Бахача наьха цхьан сага сих лоархIаш реальни доходаш 5,5 процент лакхлургья, хIаьта 1966—1967 шерашка уж хургья 12 процент гаргга. Плана тIа оттаяь къаман доход лакхъярен халкъа вахара боарам лакхбарен темпаш КПСС XXIII-ча съезда Директиваша маяххара а я, дIадахача пхе шера хиннача темпел шера юккъера даьрхIача лакхагIа а хургья.

1967 шера промышленни продукци 7,3 процент дукхагIа яккха лерхI. КПСС XXIII-ча съезда Директиваш тIа къоастадаь махиллара, производства средствай (группа «А») производствои потреблене предметий (группа «Б») производствои дIахо а гаргайоалае лерхI плана тIа. «А» группа доакъой продукци 7,5 процент лакхлургья, хIаьта «Б» группа доакъой продукци — 6,6 процент.

Юрта боахама валовой продукце боарам 4 процент лакхлургба. Финансироване деррригача доакъошка гIолла халкъа боахамга дIайохийтача капитальни вложеней боарам — 7,9 процент, рознични товарооборот — 7,4 процент.

Вай тешаш да, аьлар докладчико, уж лакхехьа йийца 1967 шера плана керттера заданеш кхоачашъяь па Iеш тIеххкхоачашъергхиларах. План кхоачашъеча толамаш доахаргхиларах бола тешам ба Советий Iаьдала, 50 шу дизара сийленца накъадахара шерра яьржа дIайолаенна деррига халкъа яхь.

1967 шерарча плана лоархIамера белгало я промышленноста доакъош комплексно дегIадоалаяе аьнна цу тIа оттадаьхилар. ХIара министерства плана юкъедода из дакъа дегIадоаладара деррига керттера хьокхамаш.

Цунца цхьана халкъа боахам дегIабоалабара керттера хьокхамаш оттадаьд союзни республикашкеи экономически районашкеи гIолла а.

Докладчико хоам бир юккъера аьлча промышленноста продукци арахецилга 7,3 процент лакхдеш энергетика, машиностроени, химически мехкдаьттахимически промышленность кхы а лакхагIча темпашца — 9—11 процент дегIайоагIаргья аьнна.

Электроэнерги йоаккхилга 598 миллиард киловатт-сахьатага кхоачаш лакх а лургда, цхьан шера 53 миллиард киловатт сахьат е 10 процент гаргга дукхагIа а хургья. Из дара болх бе йолалийта лерхI 10 миллион киловатт совгIа болча боарама электростанцей керда мощносташ.

Доагора промышленноста доакъош дегIадоаладелга къоастадаь да халкъа боахама хьашташ кхы а дизагIа кхоачадареи доагора баланса структура дIахо а тоаяреи декхарашка хьежжа. Доагора керттера тайпаш юкъера дегIаахара юкъе мехкдаьттаи газаи удельни дозах 1966 шера 53,9 процент хиннача метта 56 процент хулаш лакхлургда. Вай доагора промышленность дегIаахара доккхача боарамашта тешал ду 1967 шера мехкдаьтта дакха оттадаьча абсолютни боарамаша — 286 миллион тонн мехкдаьтта, газ — 160 миллиард кубически метр, кIора — 591 миллион тонн совгIа.

Мехкдаьттеи гази яккха оттадаь боарамаш кхоачашдара болх бе йолалийта лерхI 3,5 эзар мехкдаьттаи газеи скважин, 7,2 эзар километр хула магистральни газопроводаши мехкдаьттапроводаши. Средни Ази—Центр яхача газопровода хьалхара аргIа, Усть-Балык — Омск яха мехкдаьтта провод болх бе йолаялийта лерхI.

КIора боаккхача промышленносте юкъара мощность 21 миллион тонн гаргга хулаш йола шахташи разрезаши болх бе йолаялийта лерхI. Болхлой декхар да халкъа боахам энергетически кокеующе кIоращца хадданза Iалашбар, кIора дикал дIахо а лакхъяр, цунга дIалодар лохдар.

Къаьстта дийцар докладчико Iаьржа металлурги дегIайоалаярах. Iаьржача металлурге продукци арахецилга дикка лакхденна доллашехь, мехка металл эшаш хилара хьашташ хIанз а дизза кхоачашдац. Металл кхоачамболлаш ца хилар бахьан долаш машиностроени, гIишлош хьалъяр санна дола лоархIаме доакъош дегIадоаладара темпаш юхасецаю. Цуна дувзаденна Iаьржа металлурги дегIайоалаярга 1967 шера дIайохийта капиталовложенеш хIама ца эшаш 21 процент лакхъю.

Планах болат лоаладелга 102,1 миллион тоннага кхоачаш, е 5,3 процент лакхде лерхI, проката производство — 80,6 миллион тоннага, е 6 процент гаргга, аьшка турбаш 10,5 миллион тоннага кхоачаш, е 6,4 процент дукхагIа хьае лерхI. Прокати турбаши арахецара структура тоае а уж дикагIа арахеца а лерхI.

Бос болча металлурге дикка лакхлургда алюминий, цIаста, цинк, даш, кхыдола бос бола металлаш хьаделга.

Лакхача темпашца дегIайоагIаргья химически мехкдаьтта химически промышленность. 18 процент гаргга дукхагIа арахецаргда пластически синтетически кIувнаш, химически хьоасаш — 9,1 процент, минеральни удобренеш — 8,3 процент, синтетически каучук — 10 процент, хIаьта бытовой химе товараш 19 процент дукхагIа арахецаргда. Химически продукце ассортимент дикагIа тоа а ергья, из дикагIа ара а хецаргья. Химически мехкдаьттахимически промышленностага 1967 шера дIайохийтаргья 1966 шера яхийта хиннарел 10 процент гаргга дукхагIа капиталовложенеш.

ДIахо а дегIадоагIаргда промышленноста целлюлозно - каьхата, хьунах хIамаш ю, хьунахимически, гидролизни доакъош. 1967 шера целлюлоза 14,8 процент дукхагIа арахецаргья, цунца искусственни хьоаса хьабапа эша вискозни яр 30 процент а йолаш, картон хьаелга 14,3 процент, каьхат арахецилга 5 процент лакхлургда.

ГIулакхага йода хьу 256 миллион кубометр боарам болаш хьунагIара арайоаккхаргья, е 2 процент дукхагIа.

Докладчико белгалдаьккхар, СССР-а хьун, целлюлозно - каьхата, хьунах хIамаш еча промышленноста Министерстваи цун предприятешеи кхоачамболлаш болх ца бар бахьан долаш халкъа боахамга укх шера дIа ца кхоачаш 8 миллион кубически метр совгIа гIулакхага йода хьу юсаргхилар. 1967 шера хьу арадоара план дузпилге йоацаш кхоачашъергйола гIулакхаш тIаапа деза министерства.

ДIахо а дегIайоагIаргья халкъа боахама эггара боккхагIа лоархIам бола дакъа машиностроени. Машинаши металлах ю хIамаши хьаелга 9,5 процент лакхде лерхI.

Машиностроене керттера декхар да дIахо а арахеца продукци технически а цун технологи а эргалькха тоаяр, машинашка, аппараташка, прибораш-ка дикагIа, дукхагIча хана яхаргйоллаш, тешшаме болх байтар. Планах кхычарел тIехдолаш дегIадоаладе лерхI оборудоване эггара а прогрессивнегIа дола тайпаш.

Мухь кхухьача а ейгача а автомобилий, лаьтта оахача, трелевочни, ушалаш йолча болх беча тракторий, юртбоахама машиний керда тайпаш арахецилга карадерзаде лерхI.

Халкъа боахамеи шерача рынкеи гIишлош ю материалаш эшаш хилара тIа-тIа лакхлуш дола хьашташ кхоачашде дагахьа плана проектах дукхагIа арахеца лерхI цемент, сборни аьшкбетона конструкцеши оатхалаши, шифер, тховна тIа тоха кIаьда хIама, кизга. Шеръю эггара а эффективнегIа йола гIишлой материалаш хьаю производство.

ДIахо а гIишлой материалаш хьаю промышленность Iалашъе лерхIаш цу даькъага 12,0 процент совгIа капитальни вложенеш дIаяхийта лерхI.

Докладчико белгалдаьккхар 1967 шера плане бахача наха дукха а эша товараш арахецилга дегIадоаладара дукхагIа терко еш хилар. Ейгачеи кхачани промышленноста доакъош чехкача темпашца дегIадоагIаргда.

Ейгача промышленноста продукци арахецилга 6,1 процент лакхлургда, промышленноста кхачан доакъой продукци арахецилга — 6,2 процент. Уж доакъош дегIадоаладарга дIадохийтаргда 1,7 миллиард сома боарам бола ахча е 1966 шера хинначул хIама ца эшаш 11,5 процент лакхдергда.

Бахача наха эггара а дукхагIа хоатташ дола товараш дикка дукхагIа арахеца, арахецача продукце дикал а куц а тоаде лерхI.

Кхачан промышленноста доакъой продукци арахецача а иштта дика хувцамаш хургда. Деррига тайпа дулх доаккхилга 7,6 процент лакхлуча коа тIарча оалхазарий дулх доаккхилга 20 процент лакхлургда.

Шелденна а гIорадаь а дулх доаккхилга 18 процент лакхлургда, мерзача шурий продукци арахецилга 8,2 процент, нахча арахецилга 17 процент лакхулгрда. Деррига тайпа чкъаьрий доахилга 8,6 процент лакхлуча чкъаьрий товарни кхачан продукци арахецилга 12,0 процент лакхлургда из деш цун ассортименти дикали дикка лакхлургья.

ТIехдолча а хьалхарча а сорта кIи хьоарах маькхеи булкаи хIамаш елга 15 процент лакхлургда.

1967 шера дикка дегIайоагIаргья ейгачеи кхачани промышленноста производственни мощносташ.

Дикка дукхагIча боарамах арахецарга культурно - бытовой лоархIам бола товараш.

Производстве бедала моттигерча торонех, материалех, промышленни предприятешкара дIакъестача хIамаех мамогга дукхагIа пайда эца декхарийла йолча моттигерча промышленноста халкъа дуккха эшаш дола предметаш дукхагIа арахецара доккхий декхараш тIадохк.

Советски нах товарашца мамогга дикагIа Iалашбари царна деш дола гIулакхаш шердари, белгалдаьккхар докладчико, ерригача советски боахамеи органий эггара а керттерчарех цхьа декхар да аьнна. СССР-а промышленноста доакъой, союзни республикайи ейгачеи кхачани промышленноста министерствай декхар да арахеца лерхIа продукци Iалашъярца цхьана бахача наха хиланза даргдоаца товараш хьанташка хьежжа хилийтари ханнахьа из теркалдари, хадданза изделей дикал тоаяри цар ассортимент шеръяри.

1967 шера дIахо а дегIайоагIаргья транспорти бувзами. Транспорта деррригача тайпай грузооборот 5,6 процент лакхлуча эггара а сихагIча темпашца дегIайоагIаргья фордеи трубопроводни транспорт. Пассажирооборот 6,2 процент лакхлургья. Форда транспорта грузооборот 18,6 процент лакхлургья, мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи трубопроводашка гIолла дIайохийтилга — 10 процент.

Машиннаькъий ерригача грузооборотах электровозашеи тепловозашеи мухь дIа-юха кхахьара удельни дозал машиннаькъа транспорте 92 процент лакхлургья. ХьатIадоагIача шера керда 536 километр машиннии къи 1850 километр электрофицированни линеши болх бе йолаялийта лерхI.

ДIахо а дегIайоагIаргья додача хин транспорт, къаьстта СибарегIарча хишка. Беррига пассажираш дIа-юха кхувлара юкъе 35 процент гаргга лоацаргда автомобильни транспорто. ЧIоагIа тIера къайле дола 13 эзар километр гаргга автомобильни наькъаш болх бе доладолийтаргда.

ДIахо а дегIайоалае лерхI бувзама средстваш, — кабельни радиорелейни линеш, радиовещательни телевизиони станцеш.

1967 шера Московски телевизиони центра хьалъяь ярга дунен тIа эггара лакхагIа а ше саннаяр кхы йоаца а 525 метр лакха йола телевизионни гIала, из бахьан долаш дикка шерлургья московски программа приема зона.

Планови заданеш кхоачашъяр, производства эффективность лакхъяр, халкъа боахам дегIабоалабара темпаш сихъяр диккача даькъе тийша хургда Iилма - технически прогресса темпах. Iилма - тохкамий проектно - конструкторски разработкий результатех пайда эцара ларда тIа караерзаергья энергетически, технологически, транспортни, гIишлош хьалъяра оборудоване хьалхара промышленни сереш арахецара производство а уж арахецилга а, царех дикка дола дакъа мощностагеи технико - экономически хьокхамашкеи диллача дунен техникана укх тIеххьарча хана карагIдаьннарел тIехьашка доалаш хургдац.

Халкъа боахама планах (министерствай планаш ца лоархIаш) халкъа боахама дикка экономически пайда бергбола 450 пIи йола эггара а тIех лоархIам бола изделеш промышленни арахецилга карадерзаде лерхI.

Производственни процессай дикагIа йола технологи караерзаяреи механизацеи автоматизацеи юкъейоаляреи эггара а тIех лоархIам бола 300 задани кхоачашъе лерхI.

Задане оттаду планироване автоматизированни системашта, технологически процессашта кулгалдара, учети управлении леладара вычислительни техниках пайда а эцаш ерригаш е 57 автоматизированни системай цхьадола доакъош предприятеши объединенеши халкъа боахама юкъе хьолга.

Iилман, инженерий, планови-экономически расчеташ яра тайп-тайпарча организацешка иштта вIашагIйохка лерхI 85 информационно-вычеслительни центраш, 59 вычеслительни центраш.

Iилман - тохкамеи проектно-конструкторски организацеша кхоачашъергья Iилман-тохкамеи разработкаи шерра комплекс.

Материально - технически базаи Iилман - тохкама учреждениеи болх тоабара кхоачашъе еза мероприятеш белгалъяьхай, цо торо хулийтаргья Iилман тохкамаш сихагIа чакхдаха, цар боарам лакхбе.

Цунца цхьана Iилмани техникаи, Паччахьалкхен комитета, Iилмай Академе, министерстваша кхоачаще дезаш да боккха лоархIам боацаш деш дола Iилман - тохкама балхаш соцаделга, цхьатарра дола Iилман-тохкамашта дублировани яр дIадоаккхилга, пайда луш йоаца Iилман-тохкама организацеш дIайоахилга. Производствай гIишлошъяреи йоккхийча масштабашка хьежжа укх пятилеткаш экономика дегIайоалаяра, халкъа хьал - торо лакхъяра лерхIача темпаца дувзаденна да общественни производства эффективность лакхъяр.

Цудухьа 1967-ча шера плана керттера декхар да керда техника балха юкъе а кхухьаш къахьегама овсарле лакхъелга, производствана кулгалдара формаши болхи эргабаккхар, цунца цхьана социалистически принципах къахьегамах алапи телар. Промышленносте къахьегама овсарле 5 процент лакхъе лерхI. Къахьегама овсарле лакхъяра чотах Iалашле деза 70 процент продукци дегIайоалаелга.

Цу даькъе массадолча тайпара новкъостал де деза бох бераш дукхагIа а ца хулийташ, арахеца продукци дукхагIа хилийтара къовсам лоаттабеча хьалха латтача предприятешта.

Къахьегама овсарле лакхъярах, иштта арахецача продукцега дIадодар материальни лохдарах, пайда ца луш рузкъа дIаахийтар дIадаккхарах вIаштIехьдаргда 1967-ча шера производства издержкаш промышленносте 1,2 процент гаргга кIезигъе, машиннаькъашка гIолла мухь дIа-юха кхахьарга дIадодар 1,2 процент лохде. Халкъа боахама ерригача доакъошка арахецача продукцега дIадодар лохдарах хула пайда 13 процент хила беза.

Вай мохк кердача, экономически эггара лакхагIча лагIа тIа баларо берригa теркам тIа а бахийта кхоачашде дезаш оттаду дош да керттерча производственни фондех бизза пайда эцар. Эггара хьалха тоаде деза йолаш йолча оборудованех пайда эцилга.

Боахама реформа толамца чакхъяккхара лоархIамегIарча хьалех цаI да промышленни продукце оптови маьхаш эргадахар. Оптови маьхашка юхаьхьжаш хIанз деш дола гIулакх предприятей балха а поощрительни фондаш хьахилара а мах хоадабеш йола нийса а объективни а критери хинна дIаотта деза.

Парте XXIII-ча съезда, КПСС ЦК мартовски (1965 шу), майски (1966 шу) Пленумий решенешка аьлар дIахо Н. К. Байбакова къоастадаьд юртбоахам дегIабоалабара декхараши керттера лостамаши.

Партен правительстваи решенех колхозийи совхозийи экономика, продукташ кийчъяра кердача система материальни безам совбаккхар лоархIам, продукташ эцара керда маьхаш чIоагIдар, юртбоахам техникаца Iалашбар, боахамашта минеральни удобренеш хилийтар, кхыйола мероприятеш кхоачашъяр чIоагIа лоархIаме хиннад укх шера хьайоаха продукташ дукхагIа хилийтаран уж паччахьалкхенга дукхагIа йохкийтаран. Юртбоахама производстве айяра дIахо йодача хана кхы а лоархIамегIа хургья уж мероприятеш.

КПСС ЦК мартовски Пленумо къоастабьча боарамах паччахьалкхенга йохка лерхI юртбоахама продукташ 1967-ча шера планах.

Юртбоахама материально - технически база дIахо а чIоагIъяра кхоачашъе езаш плана тIа оттаьй йоккхий мероприятеш. Производственни объекташ хьалъяра, техника эцара дIахийцача ахчан боарам паччахьалкхен кредита новкъостаца колхозашна юкъе хьу вложенеш а лоархIаш 11,3 миллиард сомага кхоачабе лерхI (ялат лоаттаду, цунпа переработка ю предприятеш хьалъярга дIадодар ца лоархIаш), аьлча дегIабоагIаргба 10 процент, цох паччахьалкхен капиталовложенеш 5,7 миллиард совгIа сом е 8,5 процент дукхагIа укх шерарчул.

Лаьтташта мелиораци яра йоккхий мероприятеш чакхъяха лерхI планах. Хьахулача шера 700 эзар гектар лаьтташ докъадергда, хиш дехкаш хургда 261 эзар гектар. РСФСР районашка, Казахски ССР-е, Средни Азе республикашка 6,6 миллион гектар йолча даьгIенашка а хий дулларгда.

Цул совгIа белгалдаьккхад средствай дикка дакъа цхьацца бахьан долаш пайда ца эцаш дисача хиш декхача лаьтташкеи лаьтта докъадаьча майдашкеи порядок хилийтара дIадахийта дезилга.

Мелиорацеи хинбоахамеи гIишлош хьалъяра гIишлои - монтажни балхий боарам 13,6 процент лакхлургба, 1967-ча шера цига дIадодар хургда 825 миллион сом.

ТIадоагIача шера промышленносто юртбоахама дикка дукхагIа техника, минеральни удобренеш, ядохимикаташ, гIишлон материалаш лургья 1966-ча шера еннaчул.

Юрта боахама дIайохийтаргья 287 эзар трактор, царех 106 эзар совгIа лаьтташ оахараш, 150 эзар грузови автомобилаш 96,5 эзар ялат чуэца комбайнаш, 175 эзар совгIа тракторнии автомобильни прицепаш, 900 эзар электродвигателаш дукха лаьтта оаха, кхыйола техника, иштта металл, гIишлон материалаш.

1967-ча шера 256 эзар километр юрташка электрически линеш хьалъе лерхI. Цо торо хулийтаргья юртбоахаме 28 миллиард киловат-сахьат дукхагIа электроэнергех пайда эца, е 15 процент. Шу чакхдоалача хана практически электрофицировани яь хургья ерриг совхозаши колхозаши, 90 процент гаргга колхозхойи совхоза болхлойи цIенош.

Юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара лоархIамегIара средство— минеральни удобренеш. 1967-ча шера уж дукхагIа хургья 1966-ча шера хинначул 32,1 миллион тонн е 9 процент. Белгалдаккха дезаш да диъ шера (1964—1967) юртбоахама дIакхухьийта минеральни удобренеш шозза дукхагIа хургхилар.

Докладчика белгалдаьккхар юртбоахама техниках, минеральни удобренеех, доагорен смазочни кхыйолчеи материалех пайда эцача боккъонца дола кхоачамбоацараш хилар.

Халкъа боахам дегIабоалабара темпаш, аьлар дIахо Н. К. Байбакова, дуккхача даькъе тийша да капитальни гIишлош хьалъяра программа кхоачашъергхиларах, капитальни вложенех эца пайда лакхбарах. 1967-ча шера берригa халкъа боахам хьайицача дIахеца лерхIа капитальни вложеней боарам 55,8 миллиард сом хилийта, из хул 7,9 процент лакхагIа, цу шера кхоачаще лерхIачул. Паччахьалкхен централизованни капитальни вложенеш хургья 41,2 миллиард сом е 1966-ча шерарчул 7 процент дукхагIа.

Эггара дукхагIа паччахьалкхен централизованни капитальни вложенеш дIаяхийта лерхI Iаьржеи бос болеи металлурги, мехкдаьтта чакхдоахеи газеви промышленность, юртбоахамеи автомобильни машинаш ю, химе промышленность, гIишлон материалаш, иштта ейга, кхачан, дулха-шурий промышленность дегIайоалеча.

Финансироване ерригача моттигашка гIолла нах чубахеи коммунальни гIишлош хьалъярга дIадахийта лерхI 11,7 миллиард сом, е 1966 шера кхоачашъе лерхIача планал 11,8 процент дукхагIа.

Цхьадола гIулакхаш де лерхI халкъа боахаме хин ресурсех комплексни пайда эцача порядок оттаеча.

Паччахьалкхен централизованни капитальни вложеней чотах болх бе йолаялийта лерхI 38,7 миллиард сома боарам бола е 1966 шера хиннарел 9 процент дукхагIа йола керттера фондаш.

1967 шера финансироване централизованни йоацача моттигий чотах дикка дукхагIа хьалъе лерхI капитальни гIишлош.

Капитальни вложеней эффективность лакхъе лерхIаш СССР-а министерстваш ведомстваш, гIишлош еча организацей кулгалхой декхарийла ба гIишлош хьалъяра ханаш геттара чехка лоацъе. Цхьан ханна хьалъеш латтача дуккхача объекташта екъаш капитальни вложенеш йохаелга магийта йиш йолаш дац.

1967 шера капитальни гIишлош хьалъяра плана тIа оттадаьд хьалъеш латтача керттерча гIишлошкеи объекташкеи средстваш гулъе аьнна.

1967 шера плана тIа лерхI гIишлош хьалъяра индустри дегIайоалае а гIишлош еш йола организацеш чIоагIъе а.

Докладчико хоам бир производствай гIишлош хьалъярай белгалдаьха боарамаш материально - технически Iалашонца дувзаш материальни балансаш увттаяра тIехь СССР-а Госплано дикка болх баь хиларах. Дикка лакхлу гIишлош хьалъяра эша материальни ресурсаш. Цхьадолча даькъе лакхъю ремонтно - эксплуатационни хьашташка дIайохийта материальни ресурсаш. Иштта дукхагIа хилийтай мехкарча лоаца ханаш йолча навигаце гаьнарча районашта эшача материалий запасаш. Цхьабакъда бедалеи материалийи цхьацца долча тайпай халонаш кхоачаргья халкъа боахамга, цунца Iаьржа металлаш а долаш, хIаьта иштта хьуни къахатеи промышленностага а кхоачаш. План кхоачашъеча хана СССР-а Госпланеи снабжене Госкомитетеи министерствашеи республикашеи цхьана халкъа боахама хьашташ диззагIа кхоачашдара кхы тIаэша дефицитни тайпай ресурсаш лохаргья. Цу ханна цхьана промышленни производствеи гIишлош хьалъеченеи бедалеи материалийи дIахо а кхомбара гIулакхаш де дезаргда. Руакъа кходареи лорадареи дешаех деррригача халкъа декхар лархIа деза.

Докладчико хоам бир промышленни продукци арахецара планировани яра СССР-а министерствай бехктокхам лакхбанза баргбоацаш СССР-а Министрий Совето лаьрхIа хиларах. Министерствашта шоаш декхарийла я халкъа боахами баха нахи тайп-тайпарча продукцеца Iалашбара дешаш къоастаде. Цун лоархIам а беш 1967 шера денз цхьайолча министерствашка хьалхагIа паччахьалкхен плана юкъеяхийта хиннача цар план оттаьча продукце номенклатура шеръяьй.

Общественни производство дегIайоалаяра 1967 шера плана тIа оттаьча заданеша хьаю халкъа вахара хьал дIахо а лакхдара эша чIоагIа ларч, аьлар дIахо Н. К. Байбакова. 1966—1967 шерашка болхлойи гIулакхерча наьхен алапи, общественни боахамгара йоагIа колхозхой ахчаний натуральни доходаш, бахача наьха цхьан сага сих лоархIаш йола реальни доходаш, паччахьалкхени кооперативни торговле розничнии товарооборот санна дола халкъа вахар тоадара керттера хьокхамаш КПСС XXIII-ча съезда Директиваш тIа оттаьча темпашка хьежжа лакхлургда.

Бахача наьха цхьан сага сих лерхIаш 1967 шера реальни доходаш лакхъяра керттера хьаст ба къахьегама доходаши эггара хьалха болхлойи гIулакхерча наьхен алапии лакхдар. 1967 шера халкъа боахамера болхлойи гIулакхера нахи 3 миллион сар дукхагIа а хургва, берригаш а 83 миллион сар а хургва, е 3,8 процент дукхагIа. 1967 шера планах 1966 шера хиннaчул хIама ца эшаш 6 процент дукхагIа хургья балха алапе фонд. Болхлойи гIулакхерча наьхен алапи кхы а лакхлара хьаст хургба планированеи экономически стимулированеи кердача системага йоалача предприятей чурча торонех пайда эцарах.

Колхозий общественни боахамера ахчанеи продукташцеи колхозхошта къахьегамах луш дар 1967 шера 8,6 процент лакхлургда. Белгалдаккха доагIа кхаь шера (1965—1967 шш). колхозхой реальни доходаш 30 процентал дукхагIа лакхлургхилар, цо тешал ду колхозни ахархой вахара боарам лакхбеча доккхий хIамаш карагIдаьнна хилара.

Бахача наьха ахчан доходаш дегIаяхкаргеи товарни ресурсаш дукхагIа хиларгеи хьежжа паччахьалкхени кооперативни торговле розничнии товарооборота боарам 1967 шера 119,8 миллиард сомага кхоачаш лакхлургба, из хул 1966 шера хиннaчул 8,1 миллиард сом, е 7,4 процент дукхагIа.

Плана тIа белгалъяьхача товарий ресурсаша баха нах бизза Iалашбергба ялата продукташца хьайбай а ганарий а даьтташца шурийца шурий продукташца, кондитерски изделешца, шекарца, сомий, баьцадаарий, чкъаьран консервашца. Иштта дукхагIа хургья дулха, дулха продуктай, чкъаьран ресурсаш. ХьатIадоагIача шера дикка дукхагIа хургья промышленни товарашта йола рыночни фондаш.

Докладчико белгалдаьккхар кхы а шерагIа пайда эца боагIа товарооборота моттигера ресурсаш юкъеккхьара торонех пайда эца безаш хилар, дикагIа тоабаь ба столовей, буфетий, закусочней болх.

Бахача наха деш дола культурно-бытовой гIулакх дIахо а шерде лерхI аьнна, белгалдаьккхар Н. К. Байбакова. Промышленни промышленни доацачеи гIулакхий балхий юкъара боарам 17 процент совгIа лакхбе лерхI, цунца юртара бар 28 процент а болаш.

1967 шера планах дIахо дикка шерде лерхI нах чубаха цIенош хьалделга. Финансироване ерригача моттигий чотах хьалде лерхI 93,4 миллион квадратни метр хула нах чубаха цIенош. Уж да 1966 шера болх бе доладалийта лерхIачарел хIама ца эшаш 14 процент дукхагIа. Йоккха терко ю юртарча моттиге нах чубаха цIенош хьалдара.

Къахьегамах йоагIа доходаш лакхъяларца 1967 шера потреблене общественни фондаш 3,5 миллиард сом, е 7,7 процент лакхъе лерхI. Йоккха терко ю школе даха ха йоацача берий учреждений сеть лакхъяра. ХьатIадоагIа шу чакхдоаллаш хадданза йолча берий яслешкаеи бешамашкаеи бераш 9,2 миллион сар е хIама ца эшаш 1965 шера хиннaчарел 23 процент дукхагIа хургда.

1967 шера плана тIа бахача наьха юкъарча образоване боарам дIахо а лакхбеш гIулакхаш де лерхI. Юкъерча школай 9-ча классашка воаккхаргва 2,7 миллион сар е 1966 шера бархI шера школа йистейоаккхаш болча берригача нахах 64 процент хиргача метта хIама ца эшаш 70 процент бола нах. Дикка дукхагIа хургба дIаьхдаь ди долча школашкарен группашкареи дешархой. Цар чу хургда 3,5 миллион бер, уж хул 1966 шера хиннарел 16 процент дукхагIа. ДIахо а дегIайоагIаргья лакхереи юкъера специальни образовани.

ДIахо а шеръе лерхI культура учреждений сеть, къаьстта юртарча моттиге.

1967 шера дIахо а дикагIа тоаде лерхI бахача наха деш дола медицински новкъостал. Больничны меттеш 2.400 эзар, е 80 эзар гаргга дукхагIа хургда.

1967 шера плана тIа оттадаьча халкъа вахара хьал лакхдара доккхача гIулакхаша кхьгга тешал ду вай Коммунистически парте советски наьха ираза йоккха йоахо еш хилара, аьлар докладчико. 1967 шера производствай капитальни гIишлонаш хьалъярен заданеш кхоачаш а тIехкхоачаш а яро йиш хулийтаргья къахьегамхой вахара хьал дIахо а лакхдара эша керда торонаш гучаяха.

Докладчико дIахо дика доашхаш дийцар Союзни республикай халкъа боахам дегIабоалабарах. 1967 шера плана тIа оттадаь да мехка производительни низаш дIа-юха нийсдар союзни республикашкеи экономически районашкеи гIолла царна специализаци яра, уж комплексни дегIайоалаяра, керда Iалама торонаш боахама юкъе озара ларда тIа тоаделга. Н. К. Байбакова йоалайир цхьацца йолча союзни республикай халкъа боахам дегIаахар хьахьокхаш йола цифраш. Цо хоам бир союзно - республиканскии республиканскии кара бола боахам дегIабоалабара 179 миллион сом централизованни капитальни вложенеш къоастаеш хиларах — 1966 шера караерзаь хиннaрел 9,2 процент дукхагIа уж караерзаергхиларах.

Докладчико дийцар арахьара торговлии кхыча мехкашцарча экономически гIулакхаши дIахо а дегIадоаладергхиларах. СССР-а арахьара экономически бувзамаш, аьлар цо, машараи социальни прогрессаи тIехьа лоаттабеча къовсама хьашташа маяххара дунен халкъащта юкъерча боккхача лоархIама фактор я. СССР-а арахьарча торговле оборот 1967 шера 6 процент лакхлургья.

Социализма мехкашцара Советски Союза экономически бувзамаш 1967 шера кхы а нонагIа чIоагIлургда, товарооборот 9 процента алсамъяргья. Шерлургда иштта Iилмаи техникаи даькъе цхьана гIулакхаш леладелга а. Шерлуш хургда дегIаухаш латтача мехкашцара вай арахьарча торговле бувзамаш. Дуккхача капиталистически мехкашца, эггара а хьалхагIа Финлянди, Франци, Итали, Япони, цхьадола кхыдараш санна долча мехкашцара торговли дIахо шерелга белгалдеш да.

1967 шера йола план, аьлар Н. К. Байбакова, оттаьй из 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIахувлара пхе шера плана дакъа махиллара. Цу тIа белгалъяьча заданеша хьахьувкх СССР халкъа боахам пятилетка хьалхарча шин шера КПСС XXIII-ча съезда тIайицача Директивашка хьежжа дегIаухаргхилар.

СССР Паччахьалкхплан хIана пхе шера план оттаяра болх бь яла йоалл; цу тIа заданеш къестаю пятилетка шерашта екъа а екъаш. Из КПСС Центральни Комитетагеи СССР Министрий Советагеи дIалургйолаш я.

Бухсоцаш докладчика белгалдаьккхар 1967 шера плана тIа белгалъяь заданеш вай мехка экономика чIоагIъяраи СССР оборонни низ чIоагIагIа хилийтараи тIаерзаь йолга, цар советски халкъа материальни хьал-торо дIахо дикка дегIайоалаяр белгалделга, уж цун овлангарча хьашташта мазаша йолга. План кхоачашъелга чакхдувргда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъеи итталагIа шу дизара сийна яржаш латтача социалистически яхьо хьалхьоалаь вай мехка къахьегамхой доккха творчески хьинар а долаш.

Дика вовзаш ва Сунженски районан «Победа» яхача колхозе Калайтанов Николай Миронович. Дукха ха я механизатор волаш цо колхозе болх бу. Из хиниев тракторист, шофер, укх тlеххьарча шерашка мотораш тоадеш ва из. Колхоза массе болча механизатораша сий ду цун.

— Цо тоаяь двигатель оаха кулг тоха дезаш хилац, — йоах механизатораша.

Юртбоакаме техника ханал хьалха тоаяь яккхара ях йоаржаьй колхоза ремонтникаша. Цу яхье хьалха латтачарие юкъе ва Н. Калайтанов. Трактора кхоъ мотори «Зид 4,5» яхача движокий ворхl двигатели керда цу тlакхоачаш тоабе, аьнна дош деннадар цо. Хlаьта хlанзалехьа трактора пхиъ мотори «Зид 4,5» яхача движокий итт двигатели тоабаь ваьннав Н. Калайтанов.

Сурта тlа: «Зид 4,5» яхача движокий двигатель тоабеш воал слесарь Н. Калайтанов.

И. Плиева сурт.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КlоаргагIа бурув а тохаш, дукхагIа мехкдаьтта даккхара хьинаре къахьегаш ба «Малгобекнефть» НПУ бурувдеттача цхьоалагIча контора бурувдеттараш. Контора коллектива керте латтача нов. Темираева дика вlаштlехьбаьккхаб коллектива болх. «Грознефть» объединене чуйоагIача конторай коллективашта юкъе эггара хьалха, 11-ча декабре, кхоачашъяьй контора бурувдеттараша шера план. Къахьегама овсарле лакхъяра тIайийца хинна социалистически декхараш а толамца кхоачашдаьд. Бурув тохарга дlабода мах лохбарах укх шера пачхьалкхенна кходаь ахча 180 эзар сом да.

Шера планах лаьрхIачул совгIа пачхьалкхенна баь пайда 200 эзар сом да. Вышкаш хьалъераша шера планал совгIа хIанзлехьа хьалъяьй цхьа бурови вышка. Беча балхага дlабода мах лохбарах цо кходаьд 30 эзар сом.

Социалистически яхье хьалха латташ я бурови мастераш нн. Матвеев, Атарщиков, Хантемиров, Цогоев керте латта бурувдеттарий бригадаш, кхьяраш.

Октябра 50 шу дузача денна сийна къахьегама вахте а этта, ер шу чакхдалалехьа планал совгIа 1500 метр бурув тоха лерхI контора бурувдеттараша.

З. БАТАЛОВ,
«Малгобекнефть» НПУ № 1 йолча бурувдеттача контора керттера механик.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ОБЩЕСТВЕННИ ХЬИСАПЕ БОЛХ БУ

Партийни кулгалдара коллективноста принцип вахаре лерргаIа чакхъяхара боккхача лоархIаме да партийни комитетий балха тIа общественни хьисапе леладеш дола гIулакхаш дегIаккхувлилга: комитетий членашта нийсса штате боаца советий, комиссей, отделей инструктораш, членаш а баь, дукха партийни активисташ цар балха юкъеозилга.

КПСС горкоме ше дикача оагIорахьара белгалъяьлийтай хьалххагIе а коммунистий персональни дешашка хьожаш йолча штате йоацача комиссе. ПхелагIа шу да цо болх бу, хIаьта цу юкъа массехк бIаь персональни дешага хьежай из. Комиссе членаш — уж ба практически вахарен опыт йолаш бола къаьнара коммунисташ. Цар бокъонца хьожаш, массе оагIорахьара Iомаду хIара гIулакх, лаьрххIе ладувгI итташ болча нахага, уж организацешка хул, партийни собранешка ух. Комиссе дешаш дувцача хана цар сахкувши цу цхьан харча цхьаккха хIама къайла ца дохийташи къоастаду коммунистагара даьнна хIара гIалат. Ала дезаш да, партийни комиссе тела предложенеш дукхагIа йолча хана горкома бюрона нийса корайоагIаш хилар.

Парте райкомашка боккха а пайдана а болх беш я парте дIачуцацарен коммунистий персональни дешашка хьалххагIе а хьожаш йолча штате йоацача партийни комиссеша. Масала, алхха укх тIеххьарча шин шера КПСС-е дIачуцацарах долча 1280 дешага хьежай КПСС Ленински райкомера комисси. Комиссе новкъостал ду сакхетамегIен хьинарегIен бола коммунизм хьалъераш парте дIачуцаца хьахоржилга тоадара, партийнин пачхьалкхени дисциплина чIоагIъяра, КПСС Программой Уставой яххача тайпара коммунисташ хьалкхебара.

Парте дIачуцацарен коммунистий персональни дешаш Iомадечеи царга хьалххагIе а хьожачеи хана штате йоацача комиссей членаша дукхаза а хьагучадоах юххьанцарча парторганизацей организаторски идеологически балха юкъера, предприятеи учрежденеи боахама гIулакхашта юкъера цIенхаштта кхоачамбоацараш. Цар цу хьакъехьа партийни комитеташка хоам бу, кхоачамбоацараш дIадахара новкъостал ду.

Цу цхьан ханна дIахо а эргайоахаш тоаянза яргъяц вай штате йоацача партийни комиссей балха формаши методаши.

ХIара дешах дадувгI парторганизацей секретарий информацега. Бийха боалабаьраша гIулакх доацаш массехк сахьат ха йоаю шоай аргIа хьакхачарга хьежаш багIаш. ХIаьта партийни комитетий керттера декхар сенах латт аьлча, из латт, шоаш балха болча моттиге парте хьачуийберий политически гIулакхацарей наькъаш кIоаргга Iомадарах. КПСС-е болхаращца КПСС Уставой Программой дIадехарех лаьца дег тIара а корта болаш а беседа е еза цар шоай заседанешка. Парте члений кандидаталла болхаращца къаьсттаи членалла болхаращца къаьсттаи групповой беседаш йича дикагIа хила а мег. Къаьстта дикагIа Iомаде деза хьалххагIе а, комиссе заседани хилалехьа, теркалдаьчул тIехьагIа, цкъарча юкъига доадамбоацаш я аьнна хеталуш яле а, уйла тIаяхийта мегаргйолаш хила тарлуш йола моллагIа а цхьа белгало гучайоалаш дола гIулакх. Масала, юххьанцарча парторганизаце собране протоколага хьежача гуш да, цхьа новкъост парте хьачуцацара массехк коммунист духхьала хинна е голосовани ца еш Iийна хилар. Иштта моттиг нийсъелча райкома бюрона чIоагIа лоархIаме да голосовани ишта хIана хиннай хар. Из, сона хетаргахьа, совнагIа оттадаь дац. Цу гIулакхо боккха тешам лу вайна гIалат доацаш болх чакхбаккхара.

ХIара дош массаза дувцача хана парторганизацей секретараш комиссе заседане кхайка хьаштдац, аьнна хеталу.

Парте горкоме а райкомашка а беркате болх бу промышленноста доакъошта лаьрхIа къаьст-къаьста секцеш а йолаш йолча технико-экономически советаша. Цар инициативах кIоаргга Iома а дьаьд, толаме нъеста а даьд промышленноста, транспорта, гIишлошъяра предприятей болх тоабара тIадерзадаь дукха лоархIамера дешаш. Цар вIаштIехьа а боахаш, лостам тел предприятей экономически общественни организацей балха, экономически балха боарами чулоацами лакхбелга Iалашлу. Советий членаша анализ кIоаргагIа ю предприятей гIулакхашта, хьагучадоах долаш дола кхоачамаш, практически новкъостал ду технико-экономически организационни мероприятеш кийчъяран чакхъяхаран.

Парте Ленински райкома технико-экономически Совето Iома а яь, вIашагIтехай къахьегама овсарле лакхъяра «Красный молот» яхача завода коллективо, арахецача продукце дикал лакхъяра Гаражни оборудоване заводей хIамаш тегача объединене предприятейи коллективаша Iоаяь опыт. Дукхха информационни бюллетенаши листокаши арахийцай технически прогрессах, коммунистически къахьегама коллективех, производстве хьалха латтарехи новаторехи лаьца.

КПСС Заводской райкома технико-экономически Совето кийч а яь, дIачуеглай района предприятей боахама гIулакхий дукххача лоархIамерча дешаех лаьца йола рекомендацеш, хIаьта уж чакхъяхарах дика пайда а баьлар. Белггала аьлча, уж яр «Технически къаеннача Iанара насосашта меттел электропровод а йолаш йола центробежни насосаш оттаярах хулча экономически эффективноста», «Грознефта» объединене автобазе мухьаш дIа-юха кхахьарга бодача маьхах» лаьца.

Партийни организацей опыт вIашагIтохаши дIайоаржаеши боккха а пайдана а болх бу КПСС Заводской райкомерча организационно-партийни балха йолча методически Совето. Совето дукха ха йоацаш вIашагIтехар цеховой парторганизацештеи партгруппаштеи кулгалдара даькъе нефтемаслозаводеи Производственно-товарни конторан парткомаша беча балха дика опыт.

Методически советаша райкомашта доккха новкъостал ду парторганизацей секретараши партийни активи Iомаяра, организационно-партийни болх дикагIа вIаштIехьбаккхара, парторганизацей денал айдара.

Партийни комитетий балха тIа общественни хьисапаш дегIаккхувлара даькъе карагIдувлача дикача гIулакхашта нийсса формализм, шаблон а лелаю, практически гIулакха зе а деш, комиссеш дукхагIа вIашагIъеттара тIаккхув. Парте цхьайола райкомаш, штате йоаца тайп-тайпара отделаши комиссеши сов дукха вIашагIа а йийтта, цар балха лостам бала ца кхоаеш хьувз, хIаьта тIехьагIа царех дукхаяраш, болх дIа а болабалехьа, дIайоалаш моттигаш а нийслу дукхаза а. Масала, парте Заводской райкоме штате йоаца 18 отдел, совет, комисси вIашагIъеллай 300 совгIа саг юкъе а волаш. КПСС Старопромысловски райкоме вIашагIъелла 13 отдели комиссии я, дукхагIа яраш болх беш а йоацаш.

Тхона хет, шоаш хиланза яргйоацилга практике хьахьекха йола, юххьанцарча партийни организацешцара бувзамаш чIоагIдарап шердараш, организаторски политически болх чIоагIбара парте райкомаштеи горкомаи белггала новкъостал деш йола штате йоаца отделаш, советаш, комиссеш юхе а йита, дIачIоагIъянзеи вожаш дIаяханзеи яргъяц аьнна.

Кулгалдеча коллективность хилар — из хоржаш йолча кулгалдеча партийни органашка дешаш коллегиально дувцари къестадари хинна Iац. Иштта цар юххьанцарча партийни организацех даим ког гIортолга еш хилар я, дуккхача коммунистий хьинари инициативеи дегIаккхувлаш хилар а да из. Вай парте демократизм сенах латт аьлча, из латт, «парте дерргга гIулакхаш, духхьала е викалашка гIолла, цхьатарарча бокъонехи цхьаккха озабезам боацаши, парте берригача членаша деладеш хиларах... (Ленин, соч. т. 14, оагIув 252).

Шоай масштабашкеи чIалхане хиларгеи диллача Iалаьмате доккхий декхараш кхоачашдеш латтача хIанзарча хьалашка, обществана юкъера парте кулгалдареи лостам телареи лоархIам лакхлулга Iалашде йиш яц шоай партийни коллективашкарча гIулакхашта хьалхара парте хIара членеи бIарчча хьанийцача берригача партеи бехктокхам лакх а ца беш. Парте политика кийчъечеи чакхйоахачеи коммунисташа хьинаре дакъа лоацилга из вахаро дIадехар да, коллективни партийни кулгалдара лоархIамера гIулакх да.

Къаьстта боккхача лоархIаме да берригача юххьанцарча партийни организацей денал айдар. Города партийни комитеташа чIоагIа ког гIортолга ю царех, новкъостал ду царна партена чухьара болх вIаштIехьбаккхаран къахьегамхошта юкъе массово-политически гIулакхаш доаржадари.

Из долла хIама теркал а деш, КПСС XXIII-ча съездо, парте чIоагIагIа дола декхар а лоархIаш, хьалхашка оттадаьд берригача вай парте лард йолча парте лохерча ячейкай хьинар айделга.

Съезда уж установкаш кхоачаш а еш, юххьанцарча организацешта деш дола кулгал чIоагIдара цхьадола гIулакхаш чакхдаьхад городийн районийн комитеташа.

ХIанз партийни комитетий членийн цар аппаратий болхлойи керттера уйла тIаерзаяьй юххьанцарча партийни организацеша шоай парте чухьара вахар тоадеча, демократи, критика, самокритика дегIаккхувлача, наха юкъе беш бола политически организаторски болх чIоагIбеча новкъостал дара. Цу дерригача хIамаша аьттув боакх городерча дукххача партийни организацей гIулакхаш хоадамболлашагIа, маIан долашагIа, хьинар долашагIа хилара. Уж хIанз производства экономика кIоаргагIа тахка, пачхьалкхен планаш кхоачашъярца дувзаденна дола актуальни дешаш гIулакхах кхеташ къестаде, дикагIа йола опыт а хьалха латтача къахьегама методаш а кхетамца дIайоаржае, социалистически яхьаи коммунистически къахьегама тIехьарча боламаи хьалхалца кулгалде, технически прогресс бахьан долаш, къахьегама овсарле лакхъяр, продукци яккхарга дIабода мах лохбари цун дикал лакхъяри духьа доаттабеча къовсама керте латта, рационализаторашцеи изобретателашцеи беча балха уйла дукхагIа тIаахийта яьнай уж. Цу тайпарча организацех лархIа мегаргйолаш я КПСС XXIII-ча съезда цIерахча крекинг-завода, Грозненски Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводий, гIишлошта механизаци яра управлене, «Чечингстройтранс» яхача автотранспортни объединене, Производственно-товарни контора, «Старогрознефта» НПУ цхьоалагIча мехкдаьтта промыслаи тохкама кIоаргга бурув деттача конторай, Грознерча станце локомотивни вагонни депой, «Красный молот», «Гаро» яхача заводий, кхычахьара юххьанцара парторганизацеш.

Дукххача юххьанцарча партийни организацеша, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIа а боахаш, идеологически балха берригача звеньяй боарам даим лакхбу, парте XXIII-ча съезда решенеш дIайовзийтара, хьинар дола, сакхетаме, лакха идея йолаш бола общества нах хьалкхебара из тIа а берзабеш. Цу балха юкъеэзад пропагандистийни агитаторийни доккха эскар. Съезда материалашта а партеи Советски правительстваи кхыча директивашта а хьинаре пропаганда ю парте горкома членаша, райкомий членаша, городерча дукххача кулгалдеча болхлоша. Нах баххача моттигашка болх беш ялх эзар гаргга агитатор ва. 20 эзар совгIа саг ва коммунистехи парте боацарехи шоай идейни кхетам эргабоахаш тоабеш, политически дешара системе марксистско-ленински теори Iомаеш.

Партийни организацеша кхетамца организаторски политически болх бар бахьан долаш, ворхI шера план толаме кхоачаш а яь, пятилетка хьалхарча шера заданеш кхоачашъяра даькъе керда къахьегама толамаш доахаш я городерча дукххача промышленни предприятей коллективаш. Укх шера 9 бетта пачхьалкхен план 102,8 процент кхоачашъяьй города къахьегамхоша.

Партийни кулгалдеча коллективность хилара принцип чIоагIъяри дегIаккхувлари — цун маIан да къахьегача нахацара парте бувзамаш шердари чIоагIдари, цар творчески хьинар дегIаккхувлара даим йоакхо яр. Наьха опыта даим учет лелаяр, цар творчества хIара денна хьакхоллаш мел дола керда, прогрессивни мел дараш кIоаргга Iомадар, вIашагIтохар, дIадоаржадар города партийни комитеташтеи берригача партийни организацештеи хьалхашка латтача лоархIамерча декхарех цаI да вайна.

Парте горкомо райкомийн юххьанцарча парторганизацейи уйла даим тIаерзаю наха юкъе беш бола политически организаторски болх чIоагIбара. Цу балха тIа керттера лостам лоархI оаха, КПСС XXIII-ча съездо из белгалдаьккхача тайпара, социалистически демократи дIахо дегIаккхувлилга, Советий, профсоюзий, комсомола, кхыча общественни организацей лоархIам лакхбелга, наьха творчески хьинар дегIаккхувлара наькъаш, производствана, общественни пачхьалкхени гIулакхашта доал деча уж юкъеозилга.

Б. АЛЬМУРЗИЕВ,
КПСС Грозненски горкома организационно-партийни балха отдела заведующе заместитель.

ЦУН СИЙ ДУ МАССАНЕ А

«Старогрознефть» яхача мехкдаьтта промыслови управлене транспортни контора коллективе Мусхаджиев Топа балха вера ялх шу хьалха. Из балха хьаэцача хана низ бола лакхача дегIах вола керда болхло вайча контора болхлоша кхетадир цунах дика тракторист хургволга. Из иштта хила а хилар. Керда венар «С-80» яхача тягача дIатIавахача хьалхарча деноша хьакьекхар Мусхаджиев техника дика йовзаш волга. Казахстане Топас Iомаяь механизаци кIезига мощность йолаш хиннаяле а, бIаьстан замалахь кхаш леладераши, хIаьта Iай — хьайбаш леладераши Iалашбеш-м хиннаб цо.

Эггара хьалха ше колонне балха веча денз шийн «С-80» яхача тракторца Топас дир тайп-тайпара балхаш. ГIишлошъераштеи мехкдаьтта доаккхараштеи эшар хьатIакхухьар, 53 метр лакхал йола буровой вышкаш дIакхухьар. Вышкаш дIа-хьа кхахьа еза никъ дукхагIча даькъе нийса боацаш, пхорагIа тийдий хул, цудукъа хала да ужжамо операцеш кхоачашъе. Бакъда, Мусхаджиева-м бе боагIача тайпара чакхбоакх моллагIа ше беш бола болх.

Шин шу даьнначул тIехьагIа Топа бIубенна экскаватор тIа болх беш, машинаш тIа гIуми, балласти тIайотташ вар. ХIаьта укх тIехьарча шин шера цо болх бу низ болча «С—100» яхача бульдозер тIа.

Мехкдаьтта доаллача майдашкеи, промыслашкеи тайп-тайпара хала балхаш де дезаш хул бульдозеристаш. Масала, хьалъергйолча мехкдаьтта тохкача буровойшта моттигаш нийсъеш, растворашта лаьрхIа дикка доккхий Iамарч доахаш, е хургболча машинаькъа лаьрхIа лаьттах полотнаш хьалъеш. Бульдозериста Мусхаджиева бьча балха клиенташ чIоагIа раьза хул.

Мусхаджиев дика болхло хилара совгIа шийн коллектива вахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш а ва. Из каст-каста го йиш я цхьарсах йоаллаш цIе повязка а йолаш. Топа дружинник ва.

Хьинаре къахьегарах, болх беш йола техника дика лелаярах, коллектива вахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш хиларах, Мусхаджиев Топай портрет Сийлен доска тIара дIададац, хIаьта цул къахьегама книжка тIа дукхагIа хулаш латт дIаяздаь баркалаш.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

ЭКОНОМИЧЕСКИ РЕФОРМАГА КИЙЧЛУШ

КАРАГIДАЬННАРАШИ ДЕ ЛЕРХIАРАШИ

ДIАДАХАЧА шера цхьайтта бетта даьккхачул 11,5 процент дукхагIа мехкдаьтта даьккхад «Сунжанефть» НПУ коллективо укх шера. Духхьала итт бетта даьккха мехкдаьтта дIадахача шера даьккхар миссел да, дукха хIама ца эшаш. Цхьайтта бетта планал совгIа яьккха газ 15 миллион совгIа кубически метр я. Хьадоаккхача мехкдаьттагеи газагеи дIабода мах лохбарах хIанзлехьа пачхьалкхенна баь пайда бIаь эзар сом ба. Къахьегама овсарле план а тIеххоачашъяьй.

Дика пайда баьлар управленена ер шу доладенначa хана балха юкъейихьача организационно-технически мероприятеех. Эггара лоархIамегIарчарех цхьа мероприяти Шолжа чура хий мехкдаьтта тIоанашка чуахийта вIаштIехьдаргдола сооружени хьалъяр яр. Из бахьан долаш тIерчеи кIаларчеи мелашка чуухийта хий дуккха дукхагIа хилар. Масала, дIадахача шера дийнахь-бус мехкдаьтта тIоанашка чудохийташ хинна хий 3,5 эзар тонн яр, хIаьта хIанз — 6 — 6,5 эзар тонн я. Цу гIулакхо торо хилийтар мехкдаьтта тIоанашта дикагIа низ тIалоаттабе, хьалха цу гIулакха лаьрхIа дIаухийташ хинна 3 эзар тонн цIена хий наха мела дIадахийта.

Къаьстта дика къахьег бурувдеттараша, толамца кхоачашъяьй цар цхьайтта бетта план, ер шу чакхдалалехьа тIайийца хинна социалистически декхараш кхоачаш а деш планал совгIа тоха лерхI цар эзар метр бурув. Эксплуатаце скважинаш дIаллара шера план хIанзалехьа кхоачашъяьй цар. Бурувдеттарий ворхI бригада хIанз тIадоагIача шера чотах бурув тохаш я. Эксплуатационникашта хIанзалехьа дIаеннай мехкдаьтта кIеж-теха нийс скважина. Мехкдаьтта промыслови управлене кхоль электроэнерги 1,5 миллион киловатт-сахьат да.

Къаьстта дика къахьегарца белгалъяккха езаш я Д. Г. Коршаков керте латта цхьоалагIча мехкдаьтта промысла коллектив. Укх шера планал совгIа цо даьккха «Iаьржа дошув» 5 эзар тонн я. Иштта дика къахьег В. К. Сидоронский керте латтача электромонтажни цеха коллективо. Цига хьинаре къахьегарца белгалъяьнна я мастера Любимцева кулгалду группа. Монтажни балхаш шийн ханнахьеи лакха дикал йолаши кхоачашду цо. Цар бехкаш шийн ханнахьа болх бе дIа ца йоалуш йисаяц скважина. Укх шера дика болх беш я нов. Басиев керте латта гIишлой-монтажни участок а. Шийн план тIеххоачашъеш хьайоагIа участка коллектив. Пионерски лагере цар хьалъяьй корпусаш, технически эшараштa Шолжах пайда эцара йола дукха объекташ. ХIанз хьалъеш я 140 моттиг йола берий беш.

ЦIаккха ца хиннача хьисапе хьинар айденна къахьег пятилетка хьалхарча шера нов. Гуров керте латтача мехкдаьтта тIоанашта низ тIалоаттабеча участка коллективо. ДIадахача шерарчул дукха дукхагIа тIоанашка хий чуахийта дийза дале а, тIеххоачашъяьй цар цхьайтта бетта план. Цул совгIа дукха балхаш даьд цар насосни станцеш хьалъеча а.

Мехкдаьттахошта карагIдийна дикадараш дукха да, цхьабакъда тIадоагIача шера кхоачашде дезаш хьалхашка латта декхараш кхы а доккхагIа да. Мехкдаьтта даккхара шера план 11 процент лакхагIа хургья. Уж декхараш толамца кхоачашдара буровой бригадаша ритмично болх бе беза, авари ца хулийташ бурув тоха деза. Дика тоаде деза материально-технически Iалашо яр. Бурув тохаш йолча скважинашкара болх сеца латтийта йиш яц обсадни турбаш, цемент, кхыйола материалаш ца хилар бахьан долаш.

Мехкдаьтта дукхагIа даккхара лоархIамегIчарех декхар да мехкдаьтта тIоанашка чуухийта хий проектни боарамга кхачийтар. Цу гIулакха лаьрхIа хьахулача шера юхье хьалъейолаергья № 6 йола насосни станци, ах шу далалехьа хьалъяь яккха езаш а я из. Цу станцера хий чуухийтаргда кIаларча мелашка, хIанз йолча йиъ станцерчарел лакхагIа хургья цун хий чуахийтара давлени. Цун давлени кхоачаргья 160 — 170 атмосферага. Цо торо хулийтаргья цхьан скважине чудохийта хий дикка совдаккха.

Ховш да «Грознефть» объединене чуйоагIа ерригa мехкдаьтта промыслови управленеш 1967-ча шера цхьоалагIча январе денз планированеи экономически стимулированеи кердача системага яла езаш хилар. Тха мехкдаьтта промыслови управлене цу даькъе дукха кийчон балхаш даьд. Кийчъяьй болхлошта, инженерно-технически болхошта, гIулакхерча наха премеш телара система.

Кердача система тхогара дIадех ритмично болх бар къаьстта бурувдеттараша, мехкдаьтта тIоанашка хий чуахийтар. Мехкдаьтта хьадаккхарал совгIа, цунна ханнахьа реализаци яр а чIоагIа лоархIаме да. Предприяте керттера хьокхам хургба из. Цунга хьежжа хургда предприяте финансови хьокхамаш, вешта аьлча ерригa стимулирующи фактораш а.

Дукха кхоачамбоацараш а да тха предприяте балха юкъе. Бурув тохача авареш хулаш моттиг нийслу, технологически къахьегамеи дисциплинаш телхаю. Болхлой каст-каста дIа-юха бувл. Управлене кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша чIоагIа къовсам лоаттабу уж кхоачамбоацараш дIадахара. Уж кхоачамбоацараш дIадаьхача дикка тоалургда балха хьокхамаш.

Мехкдаьттахой бытови хьалаш тоадара тIадоагIача шера хьалде лерхI 68 квартира хула шиъ диазза вIаштIара даь цIа.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 50 шу дузача денна сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаьй мехкдаьттахоша. Тха коллективо дог гIоздаьнна хьаллаьцар цу дезача цIейна сийленца накъабахара «Старогрознефть» НПУ мехкдаьттахоша дIайолаяь инициатива. Тхоай торонашкеи резервашкеи хьежжа керда социалистически декхараш тIайийцар оаха.

Планированеи экономически стимулированеи кердача системага тха мехкдаьтта промыслови управлени яьнначул тIехьагIа торо хургья Карабулак яхача болхлой поселке ерригача помещенешка газ чуйилла.

С. ДМИТРИЕВ,
«Сунжанефть» НПУ начальник.

КАМАЬРША ЛАЬТТА

Укх шера бIаьсти 75 гектар участок хьакъоастайир тха звенона. Агротехнико дIадеххача тайпара ха ца йоаеш лаьттанна обработка е доладелар тхо: зяба аьха хинна лаьтта цамца даьккхар, хIара гектара шиъ центнер суперфосфат кхоачийташ минеральни удобренеш тайсар. Дикача агротехнически хана лакхарча кондицех долча фуца дIайийра шекара свекла. Фу дIадувше цхьана аммиачни селитраца Iана замалахь якх дийрзача лаьттанна подкормка йир хIара гектара бIаь килограмм кхоачийташ. ХIаьта цхьаннахьа а йовкъаш йоацаш кхаш баьццара дийрзача, оасарца къовсам лоаттабеш мугIараштa юкъе юххьанцара культиваци йир.

Ховш махиллара, укх шера тха районе хаоттам во лаьттар. Шекара свекла санна йолча культурана чIоагIа Iаткъаш йокъал эттар.

Укх шера эггара хьалха эттавар со шекара свекла лелаеча звенона керте. Цу ханнаьца «Экажевский» яхача совхозе хьажкIа, коартол кхеш, доакъар кийчдеча бригадана кулгалдеш болх баьбар аз. Бакъдар аьлча, хIанзалца ца кхеяь культура йовра кхерам бессабар сона чу. Маьлхара яхача свеклах чIоагIа дог лазаш бар звено членаш а. ВIашагIкхийттача дагадаьлар. Ди а бийса а ца къовсаш юэтбоахама лоархIамера культура кIалхаръяккха лаьрхIар.

Лаьттанца кхоачамхиллал тIоадал йоацилга гучадаьлча цIаькха лаьтта цамца даьккхар, дикагIа фо чугIоргдолаш, кхы а хIара гектара цхьацца центнер кхоачийташ аммиачни селитра тессар. Цу минеральни удобрене дикка новкъостал дир тхона. Ховш махиллара, фецара тIоадал дика чуоз цо, хIаьта вегетационни хана растени дикагIа дегIаяйтара боккхача маьхе а я.

Иштта, агротехника керттера гIулакхаш Iомадаь кхоачашдарах культура кIалхаръяккхара чIоагIа новкъостал хилар тхона.

Цул тIехьагIа цIаькха а мугIараштa юкъе культиваци а еш гувнаш дир.

Иштта Iаламца къовсам лоаттабеш ахккан хьинаре къахьийгар тха звенос.

ХIаьта оаха хьийгача къина гурахьа камаьрша а хилар лаьтта: звенос гIулакх деш хинначa ерригача участка хIара гектара тIара 320 центнер шекара свекла яьлар.

ЧIоагIа хьувкъам кхебар лоархIамерчарех цхьа гIулакх да. Ха а низ а ца кхобеш иштта хала кхебаь хьувкъам ца бойташи ханнахьеи чуэца безалга дика кхетаду тха звено членаша. Сиха чуийцар свекла. Ерригача участка тIара ткъаь дийнахьа хьа а даьха шекара свекла дIаийеча пункте дIаелар оаха мерза овлаш. Цхьаццайолча гектараш тIара хьувкъам звено юкъерча хьокхамел лакхагIа бар.

Шекара свекла кхееча хьинаре къахьегарца къаьстта белгалбаьлар балха опыт йола дуккхабараш. Ше лелаяьча цхьан гектара тIара планах 180 центнер яккха езача 455 центнер шекара свекла яьккхар Костоева Iайшета. Шоаш гIулакх деча участкаш тIара 470, 450 центнер гулйир ТолдиевгIар Iабдул-Хьамидеи Исламеи. Иштта цаI ах план кхоачашъяьй юхебисараша. ХIаьта центнер яккхарга дIабода мах хьалхе даьча лоархIамех плановичул лохагIа ба.

Ши-шегIа хьахилац из санна бола толам. Шоай болх дукха безаш уйла тIаяхийта къахьегача говзача кулгаша хьакхол из. Цул совгIа цхьаькха а да са ала, из толам тхона Iалашбеча факторех цаI я моральни материальни стимулировани. Укх шера тха совхоза отделенешта, бригадашта, звеньяшта юкъе санна звено хIара члена юкъе шерра йоаржаьяр социалистически яхь. Шекара свекла лелаераштa алапи хьожаделга дикка тоаделар. Шекара свекла хIара планови тоннах бархI сом лу, хIаьта планал совгIа кхебаьча хьувкъама хIара центнерах кхы тIа а 50 кепиг лу.

Иштта, тха звено хIара члена 350—500 сом ахча йийцад, цул совгIа Нохч-ГIалгIай шекар доаккхача заводо маьха чухнахьа цхьа хоадам болаш шекар а лу.

Шекара свекла дукха пайда лу культура хиларах дика тийшаб нах. Цудухьа шерагара шерага из кхеяра дукхагIа безам тIабода цар.

Пятилетка хьалхарча шера тхоашта карагIдаьнначох кхоачамбаь Iедага дац тхо. Из кхы тIех баккха йиш йоацаш лакха хьувкъам бац. ХIанзе йоакхо еш да тхо Советски Iаьдала 50 шу дузача денна кхы а лакхарча хьокхамашца накъадахара.

ХIанзле хьакъоастаяьй тхона 50 гектар йола участок. Дика оахам деш из ерригa зяба аьхай. ХIанз суперфосфат тоссаш да тхо. ДIадувргдолча фуна йоакхо ю. Ерригача техника ремонт яь дала гарга да.

Лоацца аьлча хургболча хьувкъама лард тешшаме хургья. Юбилейни шера хIара гектара тIара 350 центнер шекара свекла яккха дага да тхо. Из кхоачашдулургдолаш да, хIана аьлча тхоай резервашка а торонашка а хьежа тIайийцад оаха уж лакхара декхараш.

А. АЛБОГАЧИЕВ,
«Назрановский» совхоза шекара свекла лелаеча звено звеньевой.

ТАДЖИКСКИ ССР. Гераутински довкъашта юкъе айнна уллача арен целинни лаьтта эзар гектар хинна ца Iа целинни лаьтташ хIанзлехьа а аьха карадерзадаьд. ХIаьта целина дIахо а карерзаеш а латт. ХIанз укхаза болх беш я «Таджикгидростроя» № 11 йолча СМУ 10 механизированни отряд. Цар хий дехна сангараш, канадаш, коллектораш ахи, плантацешта планировка ю.

СУРТА ТIА: ялх метр йIаьха йола хий дехна аьшкабетона лотокаш дIаувттаеш латт.

В. Стеченцева сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛИТОВСКИ ССР. Советски паччахьалкхен 50-гIа шу дузаш Кремле хьаделларгдолаш да В. И. Ленина догIа памятник. Укх шера хиннача дикагIча проекта йолча Ерригсоюзни конкурсе дикала белгалбаьб литовски скульптора Ленински преме лауреата Гедиминас Иокубониса болх. Цо оттаяь памятника проект кхыча художникий массехк балхаца цхьана конкурса юххерча тура лаьрхIа къоастаяьй.

ХIанз из болх йистебоакихаш веалл вильнюсски скульптор.

СУРТА ТIА: В. И. Ленина оттадеча памятника шийн проектана хьалхашкара Гедиминас Иокубонис.

М. Баранаускаса сурт.
ТАСС фотохроника.

ПОХОД-СЕМИНАР

Укх деношка «Спартак» ДСО спортсменаш Нохч - ГIалгIайчени Къилбаседа-ХIирий республикеи гIоллa туристически походе баха хилар. Уж бар Грозненски ремстройуправлене, города заводий, трамвайни управлене, №№2,5 йолча автобоахамий, кхыйолча предприятей дикагIбола спортсменаш. Орджоникидзе а хинна дукха ха ялале Армхи яхача курорте кхаьчар тхо. Цига а дукха па говш дIахо дахар. Атта бацар никъ. Цхьабакъда, цхьанне а бацар безам бирсача лоамашка мара бийса яккха...

ШоллагIча дийнахьа спорта мастераша А. Д. Половойс, О. Капрелянца, Л. Протасовас, инструктора И. М. Доля кулгал деш йола отряд Салгунски чIоже гIолла 2500 метр лакхача перевала тIа яьлар. Цхьа тамашийна, шийн тайпара да укхазара климат. Дийнахьа дIайха барзкъа ца эшаш селла йIайха, хIаьта бийсан 15—20 градус шелал. Цхьабакъда, сахиллалца йоагача цIеро тхона шелал хоилийтацар. Укхаза вIашагIкхийтар тхо бIарччача Iанна жаи гаьзарийи йоажаеча жа-Iушца.

Арадаьнна диьлагIа ди дар тхо ТIаргиме кхаьчача хана. Безаме тIайицар тхо укхаза бахача гIалгIаша. Доаккхал а деш дувц цар шоай моттигах, вахарах, укхазарча гIалех. Цул тIехьагIа Оалкаме а хинна тхо арадаьлча походе баьхкача педагогически училища дешархошца вIашагIкхийттар тхо. Цу саррахьа йоагача цIера йисте доттагIлен концерт оттадир оаха. Из вIаштIехьдаьккхар ВЛКСМ Заводской райкома секретарь нов. Котов вар.

Цхьа шийн тайпара хилар тха аргIанара ди. ХIара спортсмен ши-шийн лоIамах вар. Цхьабараш — чхьарахьий — хьунагIа ракхарий доаде бахар, шоллагIбараш бIайха хьежача малха кIал (20 градус йIовхал) Iобийшар. Юххерча дийнахьа Эса чIоже гIолла IокIал а яьнна Оалкаме бийса я яьккха цIаяха кийчъелар тха группа...

ЧIоагIа сакъердаме хилар пхе дийнахьара из поход. Алхха поход хинна а ца Iеш поход-семинар яр из. Укхаза ейзар дукхагIбараштa похода «къайленаш». ХIаьта похода кулгалхочо спорта мастера А. Д. Половойс походе дакъа лаьцача тIаранена «Туристский организатор» яха значокаш елар. 60 гаргга волча сага туризма общественни инструктор аьнна цIи а енна удостоверенеш делар.

Дуккха дар походе а хинна цIабийрзачар шоай новкъосташта, гаргарча наха дувца сакъердаме хIамаш.

В. ЕФИМЦЕВ.

БАРКАЛ ОАЛ

«Совхоза дирекце доккха баркал оал шекара свекла кхашкара машиннаькъа станце дIаувзаш шоай декхараш тIехкхоачашдаьча шун автоколонна коллектива». Из каьхат денад МалгIабика района «Ингушский» совхозера «Грознефтеразведка» треста автотранспортни конторе. Иштта, совхозе техача приказа тIа а белгалбаьхаб цу конторера совхоза новкъостал деш хиннача автоколонна цхьабола нах. Царна юкъе ба Сийлен грамоташ енна шофераш М. Акбердиев, А. Байдаев, Я. Дзакаев, И. Халидов, А. Никитин, кхыбараш а.

Цу тайппара каьхат кхаьчад укхаза МалгIабика района «Кавказ» яхача колхозера а. ЧIоагIа раьза ба юртбоахама къахьегамхой ялат чуэцача шофераш шоашта даьча новкъостала.

Дика толамаш даьхад цу контора коллективо пятилетка хьалхарча шера. Мехкдаьтта промыслашка мухь дIа - юха кхахьара цхьайтта бетта задани кхоачашъяьй 121 процент. Эзараш тоннокилометраш хулаш бола мухь дIабихьаб планал совгIа. итташ километраш асфальтированни наькъаш деьхкад кердача буровойшка. Хьокхаме къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш шофераши трактористаши Б. Кодзоев. А. Байдаев. К. Атбердиев. А. Магомадов. М. Мальцев. Я. Дзакаев, А. Индербиев, кхыбараш а.

Хадданза кхоачашъю ремонта план Л. Старичков керте латтача бригада коллективо. Дика къахьег слесараша Ю. Анакина. К. Бычкова, А. Мартыненко, кхычар а. Лакха хьокхамаш дахарах цу коллектива елар карара-кара тела ЦIе Байрахх.

Дикача гIулакхашца цIи хеза я конторе нов. А. Точинов керте латта тракторно - ремонтни цех. Укхазара дукхагIа болча болхлоша Iомаьй ши - кхо говзал. Цудухьа лоацъе йиш хилар машинаш болх ца беш йоаккха ха.

М. ПАШКОВ.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГIАНАРА НОМЕР

Кепатеха араьннай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргIанара 24-гIа номер.

Номер хьаеллалу «Идеологически болх — парте дIадехарий боараме» яхача 1966 шера 23 ноябрера денз 3 декабре кхаччалца республикански политически просвещене ШагIа хиннача республикански семинара-совещанена хетаьлча шеррача информацеца.

Беседашта йолча материалех номер тIа кепатехай «Дика Iангара даха доахан» яха Н. Пляскинай статья.

«Багах ечоа нийсса гойтара а» — иштта корта а болаш я КПСС Сунженски райкома секретара В. Варлашкина язьяь статья. Цу тIа автоpo доашх вай республика Сунженски района колхозашкеи, совхозашкеи пайда эцаш йолча КПСС XXIII съезда ЦК Пленумий решенеш, кердача пятилетка декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахача а хIаьта иштта социалистически яхье хьалхалаттача коллективаштеи къаьст - къаьстача нахаи карагIдаьннарашта пропаганда яра а боккхача лоархIаме йолча гойтара агитаце тайп-тайпарча формай маIайи лоархIами.

«Сатира дитта тIа» яхача рубрикана кIал кепатехад художника И. Трунова яздаь керда сатирически плакаташ.

Иштта цу тIа я 1966 шера «Агитатора блокнота» тIа кепатеха арадаьннача кердерча материалий указатель а.

В. РЫТОВ.

КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛИЙ ГIУЛАКХЕХ

Республика юртбоахамеи промышленностеи цIи хезача Социалистически Къахьегама Турпалашта хетадаь бIарчча сери плакаташ арахийцад Нохч-ГIалгIай книжни издательствас.

1965 шера коа тIара оалхазараш леладечарна юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Шаьла района «Джалка» совхоза птичницас Аюбова Шамсата. Социалистически Къахьегама Турпала цIи елар цунна. ХIанза кердача Iула лаьрхIа къона котамаш хьахоржаш я Шамсат. ТIадоагIача шера хIара яхкача котама тIехьара 215 фуъ гулде социалистически декхараш тIаийцад по.

Воккха говзанча аьнна цIи дIаяхай Социалистически Къахьегама Турпала «Шелковской» совхоза чабана Амитов Умурзака. Укх тIеххьарча кхаь шера планал совгIа 416 племенной Iаьхар кхебаьб цо кулгалдеча коллективо. Укх шера цхьаккха Iаьхар эшийтабац цар. Шера 100 жийна тIехьара 146,6 Iаьхар кхебаьб, хIара устагIан тIера 5,95 килограмм тха даьккхад. 707 жий лелабе хьатIаццаб тха бригадо, — йоах Амитова, — хIара бIаь жийна тIехьара 120 Iаьхар кхебе дош деннад оаха.

Сунженски района «Победа» цIерахча колхоза председатель Емельянов Василий Ильич ца вовзаш наггахьа мара саг вац. Хьалха тIехьабиса хинна колхоза боахам хIанз цун кулгалца тоабенна рентабельни хинна дIаэттаб.

1953 шера Сунженски района еррига колхозашa паччахьалкхенга йохкаш хиннар миссел продукци йохк хIанз цхьан «Победа» яхача колхозо. Дика мах баьб паччахьалкхено Емельянова балхах. Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай цунна.

Кхыдола плакаташ Социалистически Къахьегама Турпалашта Шаьла района «Джалка» совхоза шекара свекла кхееча звено звеньевойна Муслиева Тамарайна. Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводa установка оператор Ведерников Николайя, «Малгобекнефтa» НПУ Ленина цIерахча промысла заведующена Паук Маринайна иштта кхычарна хетадаь да.

ХIара плакато лоацца Турпала ойлах. Даьхен хьалхашка цунна карагIдаьннача гIулакхех дувц.

В. ТЕРНОВ.

МОСКВА. Дунха ха йисаяц канадски городе Монреале «Экспо-67» яха Дерригдунен выставка хьаелла. Цунна юкъе дакъа лоацаргда Советски Союзо. Ялх эзар гаргга йолча экспонаташа дувцаргда Советски Iаьдал долча 50 шера чухьа вай мехка карагIдийннарех лаьца.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа): Ерригсоюзни торгови палата производственно-художественни комбината художникаш В. В. Дубанов, А. И. Шитикова, В. И. Сигачев выставка хургйолча разделий эскизашка хьежаш ба.

Б. Трепетова сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол декъара

ХЬАЛХАРЧА ОАГIОШ ТIА

ВАРШАВА, 15 декабрь. (ТАСС). Дерригача польски непайоазоне селхан хьалхарча оагIонаш тIа кепатехай «Дунен халкъашта юкъерча СССР политикахи коммунистически болам кхотабар духьа КПСС лоаттабеча къовсамахи» болча КПСС ЦК Пленума соцама еррига текст. «Голос Працы» яхача газето керте язду: «Коммунистически партей дунен халкъашта юкъера совещани гулъяра дола хьалаш хьахулаш доагIа. Вьетнама къовсам масса а оагIора хьалихабар. Социализма лагера кхотаялари низи чIоагIбалар. Мао Цзе-дунен цун группаи великодержавни политика бехкеяр».

«Штандар младых» яхача газето соцама текста керте яздаьд «Марксизм-ленинизм лорайра бела къовсам чIоагIбе беза», аьнна, «Дзенник людовы» яхача газето — «КПСС ЦК Пленуме къоастам баьб СССР дунен халкъашта юкъерча политика наькъа».

«Жиче Варшавы» яхача газете белгалйоах еррига коммунистически болхлойи партеш марксизма-ленинизмаи пролетарски интернационализмаи принципиальни ларда тIа кхотаяра бола къовсам хIанз кхы а бокхагIча лоархIаме хинна дIаотташ хилар дувцаш йола КПСС ЦК Пленума Соцама моттиг. КПСС ЦК, белгалдоах газето, дIакхайкаду коммунистически болхлойи партей викалий керда дунен халкъашта юкъера совещани гулъяра аьттув хулийта хьалаш хIанз хьахулаш хилара хьанъехьа вошал долча марксистско-ленински партешта хеташ долчоа раьза хилар.

СОФИЯ, 15 декабрь. (ТАСС). Болгарски централиьни газеташа селхан хьалхарча оагIонаш тIа кепатехай КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева доклада хьанъехьа болча КПСС ЦК Пленума Соцама еррига текст. Газеташа керте яздаьраша йоах: «Массава раьза а волаш ленински никъ къоабалбар», «Хоадам болаш гучадаха ленинизма духьалара китайски кулгалхоша лерхIараш», «КПСС дIа-саластаргйоацаш ленински наькъа тешаме я», «Юхаоалургбоаца кхотаялари машари бахьанера къовсам», «Ленински политика котаьлина дIаоттар».

Пленума Соцам чIоагIа теркамбу болгарски общественносто.

ПРАГА, 15 декабрь. (ТАСС). «Руде право», «Праце», «Свободне слово» яхача а кхыча а чехословацки газеташа хьалхарча оагIонаш тIа кепатехаб КПСС ЦК Пленум йистеллярах бола хоам.

«Руде право» белгалдоах Пленумо КПСС ЦК Политбюро политически никъи практически болхи бизза къоабалбаь хилар. Дунен халкъашта юкъерча СССР политикахи коммунистически болам кхотабар духьа КПСС лоаттабеча къовсамахи бола соцам боашха а боашхаш, газето язду КПСС ЦК-и Советски правительстваи шоаш империализма агрессивни низашта духьал лоаттабу къовсами тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре цхьанцхьана яхара хьанъехьара шоай ленински политикеи бахьан долаш дунен тIара СССР позицеш дIахо а чIоагIъелга Iалашдаь хилар.

Советски Союзо технически гIо а деш Наглу хьалъеш латт Афганистане эггара йоккхагIа йола 90 эзар киловатт низ бола гидроэлектростанци. ХIанз кхоалагIча турбинана монтаж еш латт. ЦхьоалагIеи шоллагIеи агрегаташ хIанзалехьа энергетически сетах дIа а хеттай, Кабулаи Кульбахарски кIада деча комбинатаи ток тelaш а я. 1967 шера ахка хьаотташ йиза хьалъяь яргья из ГЭС.

СУРТА ТIА: ГЭС плотинагара дIахьежача бIаргагу Кабул яхача хи лохера оагIув.

А. СТУЖИНЕИ А. ПЕТРОВЕИ сурт.

ТАСС фотохроника.

ДРВ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАЯВЛЕНИ

ХАНОЙ. 15 декабрь. (ТАСС). 13-чеи 14-чеи декабре американски самолеташа, дукха вIашагIа а кхийта ДРВ столицана тIа а яьхка, городерча нах бахача кварталашка, цу даькъе кхыча мехкий посольствааш йолча районе а хIаьта иштта Ханоя пригородаштеи гонахьенаштеи а бомбаш чуетташи герз детташи дов даьд яхаш дувцаш йола заявлени яьй селхан Вьетнама Демократически Республика правительства. Цу тайпара, шин кIирал кIезигагIа йолча хана диазза Ханойчеи цун пригородаштеи дов даьд американски авиаце.

Из да керда, Вьетнамерча агрессивни тIема интенсификаци еши из шербеши болча наькъа тIара американски империалистий эскалаце Iалаьмате чIоагIа цIенхаштtара лагIа, яхаш белгалдоаккх заявлене тIа. Из — машари нийсхои езаш долча дунен дерригача халкъашта эхьдоадаь тIатувсаш бола кхерам.

США доалдеча гIозараштa хет, — йоах дIахо заявлене тIа, — даьхе кIалхаръяккхар духьа США-на духьала къовсам лоаттабе лаьрхIа дола вьетнамски халкъ бомбай новкъостальца тIехьашка доакхалургда, вьетнамски халкъ карадугаргда. Къулбехьен Вьетнамера США экспедиционни корпус чIоагIа эшаергхилара кIалхарйоаккхалургья аьнна. Уж чIоагIа гIалат бувл. Вьетнамски халкъо американски агрессена духьала къовсам лоаттабу шоай даьхен лоIами паргIатои лораяр, Азереи дерригача дунен тIареи машар лорабар духьа. Вьетнамски халкъ кхерац Iоажалахи халонехи, из бокъонца лата лаьрхIа да, хIаьта тешшаме кот а даргда. Къулбехьен Вьетнаме чуйтта 1600 совгIа американски самолет, плен боалабаь Iалаьмате дукха летчикаш — де а доагIаш американски агрессараштa иштта таIазар даьд Ханое бахача нахеи Вьетнама дерригача халкъои».

ДРВ правительства, белгалдоаккх заявлене тIа, чIоагIа харцахьа лоархI американски правительства зуламера агрессивни гIулакхаш. Цо США правительствагара хоадамболлаш дIадех бомбаш чуеттилгеи ДРВ-на духьалдерзадаь кхыдола тIема гIулакхаши сов чехка соцадар, США а цар сателлитий а деррига бIунаш Къулбехьен Вьетнамера арадахар, Къулбехьен Вьетнамера США тIема базаш дIаяхар. Вьетнама хьакъехьа яьча 1954 шерарча Женевски соглашенеша бакъяь тIаийцача вьетнамски халкъа лоархIамерча къаман бокъоний леррагIа сий дар.

ДРВ правительства дIахойт Ханойнеи ДРВ территорилеи бомбаш чуеттарах мел даьннача зуламашта хьалхара США правительства дизза жоп лургхиларах.

ПАРИЖЕ ХИННА НАТО СОВЕТА СЕССИ

ПАРИЖ, 15 декабрь. (ТАСС). Тахан Париже болх дIаболабаьб Къилбаседаатлантически союза совета шин дийпахьарча сессе. Сессе дакъа лоацаш ба Франци а йолаш цу союза юкъедолхача дерригача мехкий кхыча мехкашцарча гIулакхий, оборона, экономика министраш.

Сесси хьайийлар цул тIехьагIа США паччахьалкхен секретара Дин Раскана дош деннача НАТО генеральни секретара Манлио Брозио.

Политически Союза юкъедоагIача дерригача мехкий викалаша дакъа лаца дезаш йолча юкъарча дискуссена хетадаь дар сессе хьалхара ди. Сессе дакъа лоацараша керттера уйла тIайохийтаргьяраш, белгала, дунен халкъашта юкъерча хьала а Малхбоаленеи Малхбузеннеи юкъерча гIулакхи а проблемаш я. Къилбаседаатлантически союза кхоненах дола дош дувца дезаш я НАТО цун членах цаI — Франци НАТО вIашагIкхийттача тIема организацена юкъера яьннача а «низа позицешкара» лелаяь къаьнара политика йитар дIадехилга кхыча «атлантически» державашка а тIа-тIа чIоагIагIа декаш долча а хьаларка.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

ДИКА ФУ ДIАДЕР — ЯЛАТ ХЬУВКЪАДАР

Ялатийи кхычеи культурай хьувкъам лакхбара экономически эггара пайданагIа долча гIулакхех цаI районированни сортех дола дика фу дIадер долга а ховш, колхозийи совхозийи дуккхача кулгалхоша а специалисташа а чIоагIа йоакхо ю хьатIадоагIача шера бIаьстан дIадуврглола дика фу кийчдара. Болх иштта вIаштIехьбаьккхаб бIаьстан юхье дIадуврглолча культурай деррига фу дIадувча кондицешка кхоачадаьча а дIаоттадаь дика лоаттадеча а Наурски района Ленина цIерахча колхозе. Фу кийчдара гIулакх чIоагIа бехктокхаме лоархIаш леладаьд Шаьла района Ленина цIерахча колхозе. МалгIабика района боахамашка, дуккхача кхыча моттигашка. Цига бIаьстан юхье дIаюврглолча культурай фу дукхагIча даькъе цIендаь дaьннад, из дIахо цIендеш а контрольно-семенной лабораторешка хьожаш а да.

Цхьабакъда, контрольно-семенной лабораторей даннеша хьахьокх, бIаьстан юхье дIаюврглолча культурай фу кийчдара гIулакх дуккхача колхозашкеи совхозашкеи хIанз а во латташ хилар. Дика фу кийчделга юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара лоархIаме хилар теркал ца дар чара кхы фу хургда. Сунженски района колхозашка тохкамбаьча бIаьстан юхье ювча ялатеи ялата-бобовий культурай фунах кондиционни 44 процент мара ца хилар. Районни юртбоахама производственни управлене кулгалхой сагота ца хиларца мара кхетаде йиш йолаш дац фу кийчделга иштта тесса леладар. Магийта йиш йоацаш тIехьадаьккхад Гудермеса колхозашкеи совхозашкеи бIаьстан юхье дIаювча культурай фу кийчделга. Цига хIанз а иувхех цIендаь даьннадац 280 тонн совгIа ялатий фу, фуна лаьрхIа 175 тонн совгIача ялатах зуламдергаш летай, хIаьта а, из цIендара деш хIама а дац.

ХIаьта уж долла хIамаш бахьан долаш (хIаьта эггара хьалха цунна бехке вар районни юрта боахама производственни управлене керттера агроном нов. Хацараули а ва) цу района боахамашка контрольно-семенной лабораторешa тохкамбаьча бIаьстан юхье дIаювча ялатийи ялата-бобовии культурай фух кондиционни лархIа йиш йолаш дар 10 процент мара дац.

Цхьаккха хIаманца бехказа валийта йиш йолаш вац шийн ханнахьа фу кийчдаь ца даккхийта Надтеречни района «Минеральный» совхоза керттера агроном нов. Булдыгин. Гороха 60 тонн мара кондиционни фу дац цу совхозе.

Из тайпа гIулакх кхы дIахо ла йиш йолаш дац. 1967 шера бIаьстан юхье дIаюврглолча культурай фу кийчделга лохача темпашца лелаш хилар кхы дIахо ла йиш йолаш дац.

ДIадуврглола деррига фу сихагIа цIендаь даккхари из дIадувча кондицешка кхоачадари колхозийи совхозийи кулгалхой а специалистий а лоархIамегIарча декхарех цаI да. Ялаташ цIендеча машинаша массанахьа а шин сменах болх белга вIаштIехьдаккха, деррига фу укх гарггарча деношка цIенде а дIадера из миштад хьожаш лабораторешка тахка а деза.

ЛоархIаме да укх гарггарча деношка фу кийчлаь даккхар хинна цIа Iеш, чакхдаллалца дIаоттадаь из нийса лоатталар а. Фу нийса дIаоттадаь лоаттадар яхилга фуд аьлча, из да, фу эшацадалийтара, ца талхийтара духьала къовсам лоаттабар.

Фу дIаоттадаь лоаттадеча хана укх тайпара керттера бокъонаш кхоачашъе езаргья:

Складашка дIаоттадаь фу шошоай сортех дийкъа хилийта деза, хIаьта сорташ дийкъача — цIенагIача сортий репродукцеш, категореш, дIадувча стандарта классаш шо-шоаш йолаш. хIаьта иштта лазар кхийтта е кхетанза, бIеха е цIена дIадувча фун кхычолча гIулакхашка хьежжа хилийта а деза.

Элитаи хьалхарча репродукцехи дола юртбоахама опытни станцегара хьаийца фу станце барчамаш тийгаи пломбаш оттаяьи долча галешка доаллача тайпара лоаттаду. Галешка лоаттаду ялаташ дIачуийлеча пункташкара ийца хьажкIий фу.

Галеш вIашкалохкача хана нийса дахка деза. Хьацар дала тарлуш долча асфальт е кIийле йилла долча отарашка галешта кIал къаьстта ардакхех яь стиллажаш яхка еза, кIийлен тIара 10 сантиметрал кIезигагIа йоацаш хьалъайенна а хургйолаш.

Iодоассадаь е галешка латтача фун доттара лакхал укх тайпара хилийта могаду: тIоадал 14 процентал дукхагIа йоацаш йолча гречихаи кенеи фу Iодоассадаьча хана 2,5 метр лакха, галеш 8 мугI болаш детта хила деза; тIоадал 14 процентал дукхагIа йоацаш йолча гороха фу — Iодоссадаьча хана 2 метр лакха, галеш 6 мугI болаш детта хила деза; тIоадал 14 процентал дукхагIа йоацаш долча дуга, борца фу — Iодоассадаь лоаттадеча хана 1,5 лакха; галеш 4 мугI болаш детта хила деза; тIоадал 7 процент дукхагI йоацаш дола ганарий фу — Iодоассадаь лоаттадеча хана 1 метр лакха, вIашкадетта галеш 4 мугI бахийта хила деза, ялаташ дIачутелача пункташкара ийцача хьажкIий фу галеш 6 мугI бохийташ детта хила деза.

Томар тIехь хьажкIаш эдах дIаоттаяь лоаттаеча хана царцарча тIоадалга хьежжа укх боарамел лакхагIа йоацаш хила еза (метраштa лоархIаш):

16 процентага кхаччалца тIаьда хилча — 2,5 метр;

16 процентагара 18 процентага кхаччалца тIаьда хилча — 2 метр;

18 процентагара 20 процентага кхаччалца тIаьда хилча — 1,5 метр.

Галешка е кхыча хIамашка а доаллаш ялаташ дIачутелача пункташкара хьаийца фу тIундаларах къаьстта чIоагIа лораде деза. Из екъача моттигашкеи доханза долча галешкеи лоаттадаро Iалашдергда цар дIадера дикал эша ца ялийтар.

ДIаоттадаь лоаттаде тIадена фу эза а номераш тIаязъяь а хила деза. Амбара тIа (арахьа) е нийса вIашкадехка далача галеш тIа къаьстта этикетка йолла еза.

Шаде лаьрхIа деррига фу акт а оттаяь дIадала деза цунна хьалхара жоп лургдолча кладовщикага е склада заведующега, колхоза е совхоза фун учет лелаеча шнуровой книжка тIа дIаяздаь хила деза.

Фуно дIаоттадаь латташ мел йоаккхача хана даим хьежа веза из малагIча хьала тIа да, фуна юкъера а арахьара а фон температура йиста а амбарашка хулаш йола зуламдергаш цунах летайий хьежа а деза. Иштта хьежанза зарган фун боси хьаджи хувцалой.

ДIаоттадаь латтача фун дикал хувцалой хьожаш тIахьожам лоаттабара эггара аттагIа йола способ — из я тIерча бесахи хьажахи из миштад хьежар. Фуна бос хувцабаларои цун йоаца хьадж еттаяларои тешал ду из нийса ца лоаттадеш хилара.

Фо чу ца кхетийташ фу дуккхача хана дIаоттадаь лоаттадеш хилча къаьстта шийн тайпара «амбара чура хьадж» еттаяла тарлу кислород ца тоьаш хилар хьа а хьокхаш. ДIаоттадаь латта фу ца талхийтара амбара чу фо чудетталийта деза. Цу хана фуна юкъера тeIа фо хувцаш, углекисли газ дIайода. Цул совгIа фо чудеттадолийташ хилча фу шел а ду, докъа а лу.

Фу е ялат чулоатталеча помещенешка фо чукхетийта мегаргдац арара температура ялата температурал е фу чулаттача помещенерча температурал лохагIа ца хуле.

Фуна фо кхетийта мегаргда арахьарча фепара тIунал 70 процентал дукхагIа йоацаш хуле.

ДIаоттадаь латта фу декъа хилийтар — из дика хилара бола тешам. Цудухьа даим хьежа деза дIаоттадаь латтача фуцара тIунал меллай.

Фу леладара беча балха правилаш йизза кхоачашъяр — ерригача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара хиланза даргдоаца гIулакх.

М. БРИДНОВСКИЙ,
республика юрта боахама министерства керттера агроном.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленни, юртбоахамен, культураи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2.09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05451. Заказ № 6396.